

Politikai
röpiratok

114.

114
948

KÖZÉLETÜNK KÖRÉBŐL

~~~~~  
VEGYES CIKKEK.

IRTA

DR. FENYVESSY FERENC.

~~~~~  
13.

PÁPA, 1881.

~~~~~  
AZ EGÉSZ TISZTA JÖVEDELEM AZ IRÓI  
SEGÉLYEGYLETÉ.  
~~~~~

KÖZLETTÜNK KÖRÖBÖL

MEZŐS ZSÓFI

OR. FÉNYVÉSZKÉ

PÁPA, 1881.

Pápan, a reform. főtanoda betűivel ny. Debreczeny Károly 1881.
(Helység Ó-Collegium.)

»Nem szabad bajaink forrását
mindig másban és másutt keresni,
mert ez a legveszedelmesebb fallacia,
nyomorúlt előítélet, argumentum
pigrítiae, miután a hiba legnagyobb
részt csak ennagunkban
fekszik.«

SZÉCHENYI.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM
OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
HARVARD UNIVERSITY
CAMBRIDGE, MASS.

A képviselőválasztások előtt!

— Ajánlva a képviselőjelölteknek. —

A minden honpolgárt illető kötelesség, küzdeni lankadatlanul hazánk társadalma érdekében, készlet a jelen perczen, midőn a politikai élet zsbvásárján szeltében-hosszában megkezdődnek a licitatiók, — midőn fűldobszakadásig hallunk majd *igérni* a hazáért *mindent*, s látunk később, *tenni* a hazáért — *semmit*: hogy mint választó polgár, felemelni bátorkodjam szerény szavamat azok számára, kik a nemzet bizalmát kinyerve hivatva lesznek ez ezredéves honnak féltékenyen őrzött érdekéről, s rég sóvárgott üdvéről határozni . . !

Fenségesen szép, óriásilag nehéz e feladat!

— Kiemelkedni a tömkelegből, mint homoksivatagból az *obelisk*; küzdeni gigászi erővel szépért, nemesért, mint a *Grál-monda* szent hősei; — ingatlanul, törhetlenül megállani egyformán szemben a csábbal, mely veszteget —, szemben a vésszel, mi letiporni kész, — miként ezt a *százados cser* teszi a nap égető sugaraival, s az ég orkánaival; — birni az öntudat, s az *ambitió* nemes tüzét, mely lelkesít, miként csaták zajában a riadó; — *érezni* a tetterőt, acélzó tudat hatalmát, hogy a *képviselő* cselekvése minden momentumában, szavainak minden betűjében *nem egy helyet, egy várost, vagy vidéket nem egy osztályt, vagy hivatást* — hanem *egy egész országot, nemzetet akként*

képvisel, — — miként a négy ezüst szalag mellett megaranykoronázott hármás dombból kiemelkedő ket-
tős kereszt *cimerpajzsa* képviseli ezt a *drága hont*!

Van-e ennél, *kell-e* ennél, *lehet-e* ennél szebb,
dicsőbb feladat . . ? !

És mi, kik 33 évvel ezelőtt az egész Európa bá-
mulatát kivívtuk a harcban, mit századok alkotta
jogért: alkotmányunkért folytattunk; mi, kik még
a leveretés után is azzal toldottuk meg a «hiszekegy»
imáját, hogy hiszünk örökké e nemzet szabadságának
feltámadásában, hiszünk tántoríthatlanul e nemzet al-
kotmányos érzületének örökkévalóságában; — mi, kik
sóvárgó kéjjel — mint kiaszott föld a jótékony eső
után — sóvárogtunk a paradicsomért, hol a nemzet
végre önönmagának visszaadva, *önönmaga* fogja in-
tézni saját sorsát, jövőjét; — *ma* elhidegülve, minden
íránt elkedvetlenedve, *szétsziláltan*, egymással *bizal-*
matlankodva, rút indolentiával, közönyben tespedünk,
sülyedünk! És az ajkakon, melyek egykor édes áhi-
tattal, adták át a szellőnek a haza üdveért fennen do-
bogó szív érzését, hogy vinné azt el szerteszét e ha-
zában, hogy a rokonszivek érzése rokon ajkakra ta-
lálva, magasztos harmoniában dicsőítsék az ezrek
éltével, vérével megváltott szabadság hajnalát, — ez
ajkakon ma a *»bánom is én«* keserű Memento morija
hangzik el . !

Mi *válloztunk-e* meg hát, vagy a világ fordult fel?!

Mit vesztettünk el? ! A *honnak* becsületét-e, vagy
a *honfinak* erényét? !

Ugyanaz a magyar nép szántja-e fel még Árpád
földjét, mely egykor a szántóvasból is kardot csinált?!

Ugyanazon nép-e még a magyar faj, mely egy-
kor az *ország szíve* volt, s melyet csak érinteni kel-

lett, hogy a hősiesség —, önzetlenség —, s a honfi ére-
nyek szebbnél szebb kincseit kitárja . ? !

Válaszoljon e kérdésekre az, kinek nem fáj, hogy
mindezt — tagadni kell.

Eldorádó lett volna e hon és — siralomvölgye
lett belőle! —

Tele édes hittel, tele kecsegtető reménynyel érez-
tük, hogy multunk. jövőnk csiráját hordja magában, s
hogy: «az nem lehet, hogy annyi szív hiába ontá
vért, s keservben annyi hű kebel szakadt meg a ho-
nért» !

Éreztük, beláttuk, hogy *nem* a tavasz csókja,
nem a nap arany sugára, *nem* a harmat üdítő nectár-
csepje körítik lombbal, s övedzik levéllel a fa galyait,
de *önbelseje* az a hatalom, mely őt zöldelni készíti...!
S e tudat glóriájától övedzve erőnk felduzzadt, vérünk
buzogva pezsgett, karunk *munkára*, — eszünk *tettre*
vágott; a fej büszkén emelkedett fel, s a láb haladni
készült.

— — És ma ? !

A tulelelkedési vágy kirugta lábunk alól a föl-
det, — mely elég leendett Archimedesnek a világot
kiemelni sarkjaiból ! Ha végig tekintünk társadalmi
körcink összes árnyalatán, phsychológiai buvárlatokat
teszünk a salonokban, vagy a proletárság között, s
ha e bírálatunkban a sima padló el nem ejt, s a le-
hajló gerenda be nem töri fejünket: be kell ismernünk,
hogy *mai társadalmunk* — *beteg, nagyon beteg* !

Az életerők elcsenevészedtek, a vér megromlott,
a kar tétlenül hanyatlik alá, az ész zavart, a fej bu-
tul, aggodástól terhes, a láb kicsuklott s — a *lethar-
gia* rút fekélye lepte el sok helyen társadalmunk egy-
kor életerős testét !

A hit kétkedéssé, a remény kétségbeeséssé, a szeretet haszonleséssé, az önfeláldozás önzéssé, a bizalom csalássá, a közérdek önérdékké és az erény bűnné változott! — Keresve kell keresnünk a nemzet fentartó *hármass morált*, az egyéni morált: a becsületet; a társadalmi morált: a közjóért való lelkesedést, s a politikai morált: a hazaszeretet önzetlenségét!

Egészséges-e hát ez a társadalom, s nem-e lázbeteg . . . ? !

Egészséges-e a társadalom, hol általános a panasz, csüggedés; — hol tagadjuk azt, mit hinnünk —, s hisszük, mit tagadnunk kellene; — hol *bukás bukást* követ; hol az embereket kötél, golyó, víz, méreg temeti el; — hol a *becsületszót kikacagjuk*, s a hiteles *okmányt* kétkedve fogadjuk el, mert előbb vizsgálnunk kell, — nincsenek-e azok *meghamisítva* . . . ? !

Egészséges-e a társadalom, hol aranyborjuh — cultus van, s még is — (vagy talán épen ezért) «pusztulunk, veszünk, s mint oldott kéve széthull nemzetünk;» hol a napnak nem fényét, de foltját látjuk csak; hol *művelt társadalmi osztályoknak tengődésből kell élnök*; — hol a hazának egykor gránitszilárd oszlopa, a *földcsuri osztály* ledölni készül; — hol földműves, iparos, kereskedő koldulni, s a koldus már-már rabolni kénytelen; — hol *egy keserves börtön-szolga-állomásra százak között* (tény!) *diplomás ügyvédek is folyamodtak* ?

Képviselőjelöltek! Bármely politicalai párthoz tartoztok is: Erről gondolkozzatok!

S hogy e csapások úgy leberták csigázni ez egykor törhetlen magyar fajt, hogy ma tetszhalottként fekszik kétségbeesése ravatalán; — hogy nemhogy

sebeit kötözné be, s gyógyítaná reménynyel egy jobb jövőre, de csak *fajgatni* tud; — hogy mert a virág elfonnyadt, megtagadja már a tavaszt, s örök télt sejdít, mintha bizony nem ezernyi elhervadt virágok rothadásából nőnének fel *újra* a virágok, mintha bizony minden remény nem ezernyi remény romjain épülne fel; hogy nem is beszélve vallásról, a közügy iránti lelkesedés eltűnt, miként a naphta-láng; hogy álfénynek, *hiu csillogásnak* tartjuk a honszerelem ragyogását; hogy a választások nem a haza, — de a *sógor-nak, komának üdvéért történnek*; — hogy képviselőjelöltjeik ígéretét *hazugságnak* tartják, — s nem bánják már, ha *hottentották* intézik is a haza sorsát, hiszen szerintük *«egyre megy»*: s hogy az egykor lelkesítő jelíget: «Magyarország nem volt, hanem lesz,» — *gúnyhahotával fogadják*: — mindezek okai voltak (kimondjuk nyiltan «hony soit, qui maly pense»!) — *a volt képviselőjelöltek...!!*

Igen! Képviselőjelöltek! Ti voltatok azok, kik — *tisztelet, becsület a kivételeknek* — *akaratlanul* bár, megsemmisítettétek e nemzet fiaiban a bizalmat elveitekhez való hűségetek, — s a hitet szavaitoknak szentesége iránt; kik letiportátok oktalan fellépéseitek által a *munkakedvet, a kitartást, a honfiúi erények* e zománcát, mert túlszigázott képzelmetek paradicsomot teremtett e földből; mert túllicitálva egymást *természetesnek* mondtátok a *lehetetlent*; termő tölgyfának néztétek a parányi makkot, napnak a parázsnek halvány világát; — s mert rózsaberket ígértetek annak, ki egy kis virágbimbóval is megelégedett volna!

Biztattatok az egyszeregy éjszaka tündérfénnyel, aranynak néztétek a — sarat, szent Grál kövének a — kavicsot! Istennőnek mondtátok a parlamenta-

rismust, mely kezében tartja a bőség szaruját. Hirdették prófétaként, hogy mit az ős regék regéltek e honról, az most teljesedett be csak igazán, mert e hon tejjel, mézzel folyó Kánaán!

Szóval: *egyet* ígértetek, s kaptunk töletek egy kis — *gödröt*, társadalmi jólétünk *koporsójának*!

Oh *mennyi* hitet, *mennyi* reményt, s *milyen* hitet, s *milyen* reményt temetett el e gödör, — ki tudja megmondani ?!

És tudjátok-e képviselőjelöltek, hogy a nép ma, az általatok Istennőnek vallott *parlamentarismust*, — mert túlfellengző ideátokat nem teljesíté — inkább az *ördögművének* tartja, mint *Haller*; kétértelmű hybrid-rendszernek, mint *Proudhon*, a királyság s a forradalom buja ölelkezése fattyu szülöttjének, mint kedves jóakarónk, az «Allgemeine Zeitung» . . ?!

Tudjátok-e, hogy e *tejjel mézzel folyó Kánaán népének* nincsen betevő falatja, s leroskad az adó túlsúlya alatt . ?! Hogy elterjed a hit, hogy adóztatásunknál épen ellenkezője történik nálunk annak, a mit az egykori római császár mondott adószedőjének: «A jó pástor nyáját *megnyírja*, de meg nem — *nyusza*!?

Tudjátok-e, hogy az adó sokszor kegyetlen behajtását a história lelketlen adóztatásával hasonlítják már össze nálunk; hogy eszüikbe jutnak *Genua* nagyjai, kik *Sforzia Lajos* adószedőjének egy basilica nevű burjánt szakítottak le, s mikor a követ jó illatunak találta azt, akkor összetépték, összeroncsolták a növényt, s a jó illat egyszerre a legkellemetlenebb büzzé változott; visszaemlékeznek a római kormányzóra, ki az évet *csak azért* osztá fel 14 hónapra, hogy a tizenkét adórészlet helyett tizennégyet vehessen; — elejükbe tűnik *Piscennius Niger* is, ki a terhes föld-

adó miatt panaszkodó palaestinaiaknak azt felelé: «Ti földeiteket kéritek megkönnyíteni, holott én, ha tehetném, még beszívandó levegőtöket is megnehezíteném!» S hogy már-már arra az időre gondolnak, midőn a magyar nép az *andrósiakkal* fog tartani, kiknek midőn *Themistocles* azt mondá, hogy terhes adójukat két istennel fogja behajtani: az ajánlattal és az erőszakkal, — ők úgy feleltek vissza, hogy ők meg e két istennel két istenasszonyt állítanak szembe, a *szegénységet* s a *lehetetlenséget*!

Képviseelőjelöltek! Tudjátok-e ezt!?

Nem adóztatásunk *ellen* hozom én fel ezeket, — mert tudom jól, hogy az adó — mint Cicero is monja — a köztársaság ereje! Sőt épen én volnék az első, ki az adó ellen izgató, *népláztító demagókat* egy vonalban helyezem a *honárakkal*, kik *megérdemelnék*, hogy úgy bánjanak el velük, mint a régi aegyptomiak, kik kitépték az árulók nyelvét, hogy ne használhassák azt többé; — vagy miként *Pausaniással* bánt el saját édes atyja s anyja! Atyja élve falazta be őt, anyja pedig elvitte fia holttestét a határszélhez, s kirugta azt a haza földjéről . . !

De felhozom, *távol* minden political célzattól, hogy a reményeiben megcsalt nép tudja jól, hogy a *frazisok kora* lejárt; a festéket lemosta a víz.

Jegyezzétek meg, hogy e nemzet *füle* már *jól lakott*, de — *gyomra üres*! Ne szóvirágot, de — *kenyeret adjatok*!

Áldozatkészségre, munkára, kitartásra intétek e népet! Hiszen ten-husotokból, ten-véretekből való az! *Ne* azt a *tüzet* szítsátok tehát, mely nem melegít, de pusztít, éget miként *Nero* tüze; hanem azt a tüzet, a mit *honszerelemnek* nevez az erkölcsan! *Ezen* a

tiüzön nem tudott kifogni az a *másik* tűz, mely elégeté *Mucius Scaevola* kezét. — —

Nem kívánja senki sem töletek, hogy szeressétek *jobban* e hazát, mint bárki más, mert hiszen meg van írva, hogy a honszeretetnek *nincsen* fokozata. A ki nem tesz *mindent* érte, az *semmit sem* tett, s a ki nem ad *mindent* érte, az *mindent* megtagadott. . !

De igenis követeli töletek e nemzet *jóléte*, e nemzet *jövője*, hogy *ha* van erkölcsi erők kiállani a küzdterre, s kérni a nemzettől, hogy bizná rátok sorsát: — úgy legyetek *jellemben* oly magasak, mint obeliszkek, miket nem ér el föld sara; — legyetek hősiességben hasonlók *Grál* lovagjaihoz; — kitartásban századok cserfájához; közérdek iránti lelkesítésben, csaták riadójához! — S hogy el ne felejtsetek, hogy *nem sógorotok s nem komáitok érdekét* képviselitek: jusson eszetekbe az *egész* hazát képviselő — *nemzet címere*!

S ha ezt teszitek: — meg fog koszorúzni e nemzet *geniusza*!

Válaszszatok hát! *Leonidászok* —, vagy *Ephialteszek* akartok lenni ? !

S úgy legyen rajtatok e hon *áldása* — vagy *átka*!

Képviselőjelöltek! *Erről* gondolkozzatok!!

Népünkről népünkhöz.

Siegfriednek le kellett győzni az iszonyu szörnyet, Fafnert, hogy annak vérével megérintvén ajakát, megtanuljon a — madarak nyelvén beszélni.

Tehát még *Siegfried* csodás korában sem szálhattak az emberek szájába a — sült galambok. Dologtól, munkától izzadtak akkor is, ha célt érni akartak.

De mi — úgy látszik — kivételesen »választott« népnek tartjuk magunkat, mert mióta »annyi balszerencse s oly sok vizsály után« visszaszerezte e nemzet *saját* sorsa felett való önelhatározási jogát, nem sokkal teszünk egyebet, mint epedve *várjuk* a — sült galambot.

A pillanattól, midőn a »légelső magyar ember« népének lelkesedése közt újra *joggal* ült fel közel ezredéves trónjára, s midőn a nemzetben pedig a »legnagyobb magyar« jóslatszerű szavai hangoztak fel újra: azt véltük miénk a világ! Nagyravágásunkban úgy kapkodtunk a szebbnél szebb je'szavak után, mint levegő után légyfogóban a legyek.

Nem volt államigazgatásunknak egy ága sem, melyre oda ne bigygyesztettünk volna valami hangzatos jeligét; s a ki olvasott valamit *Ahrens*ből, *Laboulaye*ből, *Guisot*ből, *Bluntschli*ből: mindjárt kitalálta, hogy Magyarországnak modern, cultur, jogállamnak kell lennie.

Ki volt adva hát a nagy jelszó, hogy meg kell tanulnunk a madarak nyelvén beszélni; kár, hogy nem volt *Siegfried*ünk hozzá!...

S a nagyzás e betegsége átment népünkre. Gazdag, vagyonos akart lenni mindenki, hiszen egy »modern, cultur, jogállam« polgára csak nem lehet szegény, mint a templom egeré! S e fanatikus hitben, mentül inkább *váratlanabban* kezdtek beborítani a sűrű felhők a láthatárt, annál szivósabban építgettük e felhőkre a légvárakat, mely légvár-építési mánia igen könnyen elfojtván a nép eleven és intensiv kötelességérzetét, csaknem második természetévé vált hiszékeny népünknek.

Pedig a nép, a *magyar nép*, becsületes úton, becsületes eszközökkel előre törekvő józan nép; — nem félünk hát attól, hogy a népet, mint *tétlen* népet, kitörölni merészelnék egykor a történet könyvéből, mert hiszen nem tudtak ártani e nemzetnek sem az emberek: a tatár, török s német; sem az elemek: a tűz és a víz; sem a vadállatok: a »medve« és a »sas,» nem félünk hát tőlük!

De van egy, mire irtózva gondolunk. Egy rút pióca-faj! Piócák, mik *látszatra* embereknek születtek, de *nincs* sem szivük, sem lelkük: nincs sem Istenük sem hazájuk! Ugy hívják őket: »*uzsorások*»!

E hős fajzatról azt hittük, hogy az 1873-diki óriási krachban *Sodoma és Gomorha* esete ismétlődött számukra. Csalódtunk! *Babylon* volt! Ekkor széledtek el ők mindenfelé!

S van egy ország, hol nincs cordon soha, hol minden jött-ment himpellér letelepedhetik bátran, kiűzheti az *ősi* népet saját hazájából, s élhet urasan, csak *csalni* tudjon s értsen a piócák mesterségéhez!

Mondjuk-e, hogy ez ország *Magyarország*?! Mondjuk-e, hogy hazánk a legjobb hizlalója a piócáknak, kiknek pedig tudvalevőleg jó *étvágyuk* van!

S itt jól megy az üzlet! Hiába szól intőleg, óvólag a miniszteri rendelet. Nincs aki figyeljen rá, nincs aki végrehajtana! S mert a légvárakat folyton szeretjük építeni: egész hada e pimasz népségnek árasztja el vidékeinket. Százezrek nyerésével biztatnak, ha például egy sorsjegyet veszsz tőlük. A legszemtelenebb hazugsággal fognak lépre, s eszedbe, szivedbe, lelkedbe látnak, s eszedhez, szivedhez, lelkedhez külön nyelven beszélnek!

Olyanok mint *Phaedrus* satyrjai. Egy lehelettel hideget is, meleget is fujnak.

Arcuk nem ismeri a pirt; szemeik nem lelkük tükre, füleik csak a pénz csengését hallják, s arcuk vonásai mind hamis! S ajkaikról, — mert jól tudják, hogy: »egy kanál mézzel több legyet foghatni, mint egy tonna ecettel,« — mézes-mázos szavak hangzanak feléd, s résztvevő hanggal beszélnek tele fejed, minek is dolgoznál arcod verejtékével, hiszen munkád ára oly csekély, hogy miatta családod éhen halhat; próbálj hát szerencsét, s rongyos hat-hét forint havi fizetés mellett »nagy ur« lehet belőled, mert cifra színű ékes papír mutatja, hogy — *biztos* a nyereség!

S ilyféle ezernyi apró fogások mellett, hiába húzódol, hiába mentegetődzöl: — a *pióca* rád ragadt! És későn, jól későn veszed észre, hogy a leggazabb módon rabolták el keserves keresményedet!

Segítség pedig nincs sehol. Az uzsorások elég okosak, hogy bele ne repüljenek az égő gyertyába! Fedezik azok egymást, mint a trigometriában az egybevágó háromszögek. Az államhoz pedig hiába jajveszéklesz, mert bármennyire is tegyen eleget az állam egy fensőbb jellegű ethikai organismus feladatának, az állam egymagában mit sem tehet!

Segítsünk hát enmagunk enmagunkon! Ne higgyen népünk e rut pióca-fajnak, a társadalom e rut Shylockjainak, mert a legfájdalmasabb fekély, a munka nélkül való meggazdagodás buja vágya lepi meg orozva. Ne higgyen népünk a csalfa ígéreteknek, melyek a szerényebb jövedelmet nyújtó elhelyezésben lévő tőkéket szédelgő vállalatok útján merész börzespeculatiók felé édesgetik.

Jegyezzük meg, hogy csak munkában s munka által lehet boldogulni. — Minden más eszköz elfojtja örökre a munkaösztönt, s megbénítja a munkaerőt! Az előretörekvés utáni vágytól lelkesült munkálkodás nélkül népet boldognak, megelégedettnek lenni, nem láttuk, s a históriából sem tanultuk soha. Hiszen még az öreg *Epicharmos* szerint is — mint Xenophonnál olvassuk — csak *munkáért* adnak jót az istenek! —

Bizva népünk józanságában, erős meggyőződésünk, hogy nemsokára nem kell *így* irnunk már — népünkről népünkhöz!

A közigazgatási bíróság.

Ha a közigazgatási bíróság létesítéseért, mint állami létünk elengedhetlen feltételeért évek óta nyilvánuló közóhajt *köttára* lehetne tenni: — ma már az unalomig játszaná minden *verkli*. Országos képviselőink minden *programm*-, minden *budget*-, s minden *beszámoló* beszédje elzengi a közigazgatási bíróság hiányának szomorú nótáját. És *hiába*!

Pedig ha van kérdés, melynek további elodázása a legmélyebb sebeket fogja ejteni egykor alkotmányos államunk organisatióján: — úgy e kérdés az! S különben is, ha azt akarják, hogy államunk csakugyan bírja mindazon nélkülözhetetlen feltételeket, melyek a helyes állami szervezetnek, a józanul felfogott államezélnek, a társadalom realizált jogrendének szóval a *modern jogállamnak* megfelelnek: — akkor a közigazgatásjogi bíráskodásnak — társadalmunk jogkiválmainak nagy kárára — még mindig függőben lévő kérdését mihamarább meg kell oldanunk.

Itt nincs, s nem lehet alkalmazni a vagylagos tételt: vagy megoldani e kérdést, vagy abban hagyni. E kérdés fenyegetőleg *követeli* a modern állam egysegés rendje — és szervezetében az egyéni szabadság, s jogkörnek a közérdekkel egyezőleg való biztosítását, érvényesítését; s így ennek megoldásával egy percig sem helyes késlekednünk; ez alól nem lehet, nem szabad kibúvnunk.

A folyót el lehet zárnunk mesterkelt gátakkal *ideig örág*, s ha ez azért történt, hogy az eddigi

rossz — s csak károkat okozott vízfolyást szabályozzuk, s hogy a folyam számára egy új, s biztos jó medret készítsünk: — úgy ez eljárás bizonyára a lehető legindokoltabb, s legproductivebb lesz! De ha nem gondoskodva a folyamnak múlhatlanul megkívánt szabályozásáról, a jövővel mit sem törődve, elfogult, korlátolt észszel egyszerűen csak elzárjuk azt, s büszkén elhitetjük magunkkal, hogy ezzel a kérdést megoldottuk, s most már «a mór megtette kötelességét, a mór mehet»: — úgy ez eljárás lehet a dolce far niente-nek egy roppantul kényelmes módja, de hogy egykor saját magunk mily keservesen fogunk meglakolni érte, azt megmutatja majd azon elzárt folyó, melyet minél tovább hagyunk így, annál jobban s jobban megnagyobbodik, hogy egyszer aztán kérérlhetlenül kitorjön és elsodorjon a gáttal együtt mindent, mi útjában áll.

A mi gátunk pedig már *nagyon ingadozik*. Már tizenegy évvel ezelőtt, midőn a községek rendezéséről szóló törvényjavaslat az országgyűlés előtt volt, hazánk legjelesebb államférfiai figyelmeztettek a veszélyre.

Kimutatták megcsáfolhatlan érvekkel, hogy a közigazgatási bíráskodás, mely ma már Európa minden művelt államában kivívta, s bebizonyítá létjogosultságát, a *mi* állami alkotmányos életünknek is *sine qua non*-ját képezi!

Kimutatták, hogy az ezzel szemben álló közigazgatási önkény állapotában, hol az állampolgár a *közigazgatási hivatalok* által okozott jog- s érdeksértéseknél csak *ezekhez* tehát *magához a sértőhöz*, s nem egy a jogállamban, az egyéni szabadságkör biztosíthatása végett nélkülözhetlen bíróságához fordulhat orvoslás végett: «az ország polgárai elvesztik a hitet

abban, hogy törvényes uton a bajon segíthessenek; egy darabig szenvednek, egy darabig meg van döntve a szabadság; de midőn az már oly fokra ment, hogy azon állapot, melynél fogva a jogorvoslás nem remélhető, el nem viselhetővé válik, akkor megdől a rend, beáll a zűrzavar és bekövetkezik az, a mi már nem egyszer nemcsak kormányokat, de dynastiákat is megbuktatott.»

Tudjuk, hogy a jobb sorsot érdemlő nemes törekvésnek — melynek bajnoka éppen *Tisza Kálmán* volt, — az akkori országgyűlésen négy szótöbbség miatt nem lett a közóhaj által méltán várt eredménye. De már akkor is megegyezett abban mindenki, hogy e kérdéssel azoknak, kiknek a közélet alakulásához szavuk van, már legközelebb «4—5 *mulva*» okvetlenül számolni kell.

Ez idő elkövetkezett! A *közigazgatási bíráskodás* kérdése az unalomig van még mindig a napi renden. S még mindig csak «kérdés»-ként szerepel a *közszükséglet*!

S ez valóban *szégyenítő* tudat ránk nézve akkor, mikor *Európa* valamennyi művelt alkotmányos állama, köztük az alkotmánynak még csak gyermekéveit élő *Ausztria* is eleget tett a jogállam első kívánalmának, addig minálunk évszázadokkal dicsekvő alkotmányos nemzetnél még mindig fennáll a joguralom megvalósítását mélyen sértő azon ferde állapot, hogy az egyes *hatóságok* a szó szoros értelmében felelősség nélküliek!

Hogy példát hozzunk fel, ott vannak az *adóhivatalok*, az egyes miniszteriumi közegek, a folyamrendőrségek stb. szóval az állami *pénzügyi, s rendőri* igazgatási hivatalok, melyekkel szemben, ha ezek az állampolgárnak oly károkat okoznak, melyek nem

szándékos, vagy vétkes gondatlanságból, sem valamely büntethető törvényszegésből, hanem egy vitás törvénynek téves magyarázatából, vagy ennek helytelen alkalmazásából származván, egyeseknek jogát, érdekeit sértik, — *hiába keresünk törvényes, s így igazságos oltalmat*, mert nemcsak, hogy *egy árva betű* intézkedésünk sincs, mely erre nézve az állam szavatoosságát biztosítaná, de a fentirt esetben az egyes igazgatási *hivatalok ellen* senkinek sincs joga adminisztratív keresettel élni, s jogát egy oly forum előtt érvényesíteni, mely a jogot magáért a jogért valósítja meg, s mely — nem állván a kérdéssel semmi összefüggésben — *igazságosan jőzanul, s függetlenül* ítélhet!

Felesleges volna bővebb példákat felhozni állításunk illusztrálására. Az *adóhivataloknál* *czerekre* megy a *panaszok* száma az egyesek jogát, érdekét sértő intézkedések ellen, — a *rendőri* közegek legbosszantóbb discretionär hatalmat gyakorolhatnak az állampolgárokkal szemben, mik ellen lehet ugyan panaszkodni, de nem egy független pártatlan *közigazgatási törvényszék* előtt, hanem *ugyanazon* hatóságnál, mely a *sértést elkövette*, s mely ekkor egy személyben lesz a *sértő*, a *bíró* és a *végrehajtó* . . !

S ha jogaink sértésére alapított panaszunkra, magától a sértő féltől, bár erre egy *betű törvény* sem kötelezi, talán hónapok mulva végzést kapunk, s ha ez esetleg *sérelmes* végzés ellen felirunk egész a *miniszterig* is, — ritkán fogunk a közigazgatási közegek ellenében, jogaink daczára, győzedelmeskedni, mert a miniszter informatióját *nem* a panaszló féltől, de csak a *sértő* hivataltól vévén, a legjobb akarattal, a legjobb hiszemben fog a *legigaztalanabbul* itélni!

Hol *érvényesítse* hát az egyes állampolgár nyilván jogát. .?! A jóhiszeműleg ítélő miniszterrel szemben, kinek ez apró-cseprő felfolyamodások elveszik idejét, *százszor és százszor felírhatunk az országgyűléshez*, de ki merné józanul kívánni, hogy egyes ember magánérdekeért tegyék félre az országos ügyeket, s tárgyalja behatóan 447 képviselő azt, mit egy-két tagból álló *közigazgatási bíróság* érdemileg eldönthetne. .?!

E keserves helyzet Aeliánt juttatja eszembe a ki szerint Indiában van egy vidék, a »*Falacra*,« mely arról nevezetes, hogy füve oly boszorkány erőt rejt magában, hogy a mely állat abból eszik, annak ugyan lehull minden szőre, minden szarva!

Ilyen falacrai boszorkányos fűt termelő legelő a mi drága (!) s imént rajzolt *pénzügyi* adminisztrciónk is. — Jaj annak a két lábu tollatlan állatnak, (vulgó: adózó honpolgárnak), melynek benne és belőle kell vala élnie. Miként a tűzben, még az erős gyémánt is többet vesz el tartalmából felénél: — akként pusztul el gyémánt szilárd igazságod is, ha az a pénzügyi adminisztratio gehenna tűzének kohójába kerül. Lehet bár fényesebb *igazságod* a napnál, — szilárdabb, s ragyogóbb a gyémántnál: mit sem használ az, ha *adó*-, vagy *illeték ügyben* próbálsz arra panaszos szavadat építeni. Valóban a botrányig igaztalanul, s méltánytalanul zaklató Magyarországnak pénzügyi adminisztrációja! Az adózás minden neménél s ezeknél előfordulható minden gondolható viszonyban; — a földadó, a házadó, a kereseti adó, a jövedelmi pótóadó, a vadászati adó, tőkekamat-, s járadék adó, a hadmentességi adó mérvének megállapításánál, — s az ezek körül előjövő adómentességeknél, adóleírásoknál, adóelengedéseknél,

pénzbírságoknál, adótárgy-megszűnéseknél, — majd, s különösen a közadók behajtásával megbízott állami közegeknek a zálogolások, s árveréseknél erőszakoskodó eljárásában, s ezen közegek ellen esetleg érvényesítendő kártérítési kötelezettségek tárgyában stb. ugyancsak emberfia legyen, ki a vele szemben elkövetett igazságtalanságért valaha *igazságot* kap!

A magyar országgyűlés belátta e botrányos helyzet tarthatatlanságát. — A magyar országgyűlés, — hódolva a hamisíthatlan országos közvélemény parancs-szavának, kimondá nyiltan a *közigazgatási* bíróság életbeléptetésének elodázhatatlanságát! A kormány iparkodott végre megnyugtatót, az összes sajtóban, a törvényhatóságok ülés termeiben, a képviselő házban mind erőbben nyilvánuló felzaklatott közvéleményt és megigére, hogy addig is, míg az egész közigazgatásra kiterjedő hatáskörrel bíró bíróság létesíthető leendő: — egyelőre az *adó- és illetékügyben* szándékszik felállítani »független, s szakavatott« bíróságot.

Az adott szó megvalósítása céljából terjeszté be kormányunk nemrég parlamentünkben a »pénzügyi közigazgatási bíróságról« szóló törvényjavaslatát.

Az ige tehát testté vált! De e test — erős meggyőződésünk szerint — szörnytest, mely életre nem érdemes! — — A spártaiak ledobták a Taygetus hegyéről ujdón született gyermekeiket, ha azok teste életrevalók nem voltak; — a mi pénzügyminiszterünk valamelyik codificáló hivatalnoka elméjének csoda ujdonszülettte sem érdemel más sorsot.

A miniszter által tervezett, s ajánlott pénzügyi közigazgatási *bíróság*, — mely a törvényhozás által adott utasítás értelmében, hivatva volna a *jogállam* első feltételét: — az államban élő minden erkölcsi, s

phisical személynek az alkotmány s a törvényhozó testület által biztosított jogának érvényesítését megvalósítani, — minden inkább, mint igazi — *biróság!*

Hiába diszeleg — korhadt fán függő babérként — a törvényjavaslat indokolásában a cifra ígéret, hogy a tervezett bíróság: »*egy önálló, egy független, s a bírói hatalom minden kellékeivel felruházott közigazgatási bíróság*« leend; — az ajánlott bíróság egész szervezete meghazudtolja csúful a könnyen hívő békétlenkedők megnyugtatóására, könnyedén odavetett csillogó ígéretet! A *ceyloni* veddáknak több fogalmuk van a vallásról, mint e törvényjavaslat készítőjének a »független, s a bíróság minden kellékeivel felruházott« bíróságokról. Mert a tervezett pénzügyi bíróság sem nem *független*, sem nem bir egyetlen kellékével sem a józanul szervezett bíróságnak!

Nem *független* e bíróság, mert a törvényjavaslat értelmében, mind az *adó-* mind az *illetékügyekben* bíráskodó bíróság tagjainak egy része *teljesen* a minisztériumtól *függő* közegekből, a pénzügy- és belügy-minisztérium szolgálatkész osztálytanácsosaiból leend véve, kik a törvényjavaslat 8. §-ában megállapított busás napdíjnak a jövőre való biztosítása miatt bizonyára nem egy könnyen lesznek hajlandók a saját gyárukban, a talán épen saját kezeikből kikerült rendeletek alkalmaztatásánál felmerült panaszok felett *önszellen, s elfogulatlan* ítéletet mondani!

De nem bir az ajánlott pénzügyi bíróság a bíróságok *rendes*, s nélkülözhetlen kellékével sem! Mert hiszen a törvényjavaslat annak tagjait »*évről-évre*« akarja mindig változtatni.

E körülmény aztán, nagyon természetesen, még inkább előfogja mozdítani azt, hogy a minisztériumnak

e bíróságban bírának csak egy évre kinevezett közegei, csakhogy a jó napidíjakat a jövő évre el *ne* veszítsék,— teljes erejükben fognak iparkodni »hathatós« érdemeiket tenni fokozatos előléptetésük biztos reményében, az igazságot keresve kereső adózó érdekei ellenére!

Hát ez a terv bizony nem az, a mit évek óta türelmetlenül vár a közvélemény! Ez a terv nem az *adózó* népnek oltalmat, védelmet követelő érdekének biztosítását célzó terve! Ez *sem* jobb, *sem* rosszabb az eddigi helyzetnél, melynek botrányos voltát e sorok elején is volt alkalmam röviden jelezni!

A pénzügyi biráskodásnak tervbe vett s ajánlott módja nem egyéb, mint felcicomázott másod kiadása a hibákkal telt első kiadásnak.

Az előtt az élethalált jelentő *uraeus*-kigyós korona a pénzügyminister fején volt, s most a nagy képpel mondott változás abban áll, hogy az igazságot osztogató aegyptusi korona a függetlennek csúfolt miniszteri alárendelt közegeknek, memphisi *Apisként* mindent jóváhagyólag bölintgató fején fog tündökölni!

Örülj hát, az annyi sok zaklatásnak kitett jó adózó nép! Vége az eddig botrányos helyzetnek!

Lesz egy újdonság »pénzügyi, közigazgatási bíróság,« mely önálló is lesz, független is, s fel is lesz ruházva a bíróságok minden áldott kellékével.

Össze-vissza kuszált adóügyeid panaszjaiban lesz hát végre alkalmad *keresni* az — igazságot! De hogy *megialárod-e* azt: — arról persze nem szól a krónika!

Községeink önkormányzata.

Közel negyven év óta foglalkoznak a művelt Europa tudósai, publicistái, parlamentjei a kérdéssel, hogy egy jól rendezett államban, mily szempontból kelljen tekinteni a községet, a politicai önkormányzat eme legtermészetesebb közegét, — szemben a törvényhatóságokkal és az állammal...?!

Bár mennyire különbözök, s eltérők egymástól e részben a vélemények, — egyben azonban mind-egyik, — még a legszélsőbb felfogás is, — többé-kevésbé, megegyez, hogy t. i. a *valódi*, a tiszta *önkormányzat* magvát a — *község* képezi!

Ezen alapon az önkormányzat hívei tovább indulván, cáfolhatlanul kimutatják, hogy a nemzet, *szabad községi rendszer nélkül*, még szabad alkotmánya dacára sem szabad! Hiszen épen a *községi önkormányzat* szüli a szabadságot, s minden alkotmányos intézmény, minden alkotmányos közigazgatási szerv, — maga a törvényhatósági, sőt a parlamentaris önkormányzat is a község szabad öngazgatásából fakad.

A község tehát nem pusztá geographiai fogalom, nem egyszerű közigazgatási organismus, hanem igenis az alkotmány által szabadságra, jogokra képesített, felhatalmazott *önkormányzati test*...

S ha most a község ez egyedül helyes definitióját szem előtt tartjuk, be kell fájdalom ismernünk, hogy hazánkban az újabb alkotmányos aera decenniuma alatt hozott törvényeinkben az oly nagy hűhó-

val hirdetett »*önkormányzatunk*« nem egyéb, mintegy hatalmas közjogi — »nesze semmi, fogd meg jól!«

Vaknak kell lenni annak, a ki be nem látja, hogy még magok a *törvényhatóságok* is nem mások, mint sem hús, sem halféle intézmények! Valóságos potpourrija az állami, a helytartósági, s a községi igazgatás funkcióinak. A régibb feudális megyei municipilitás ósdi szörnymaradványai gyönyörűen ölelkeznek törvényhatóságainkban a modern kora-szültött alkotások félszégeivel, s megteremtik aztán dicső példányait a muzeumokba illő — fából való vaskarikáknak!

Mert hiszen *jelenlegi* törvényhatóságaink sem nem *önkormányzati* organismus, sem nem államkormányzati szervezet. Az első *nem*, mert a legminitiosubb ügyekben a kormánytól függnék; a másik *nem*, mert tisztviselői nem az államkormány bizalmi férfiai.

S e gyönyörűséges quodlibet-állapothoz járul még az, hogy törvényhatóságaink szekerét két autonóm testület: a »törvényhatósági bizottság« és a közigazgatási bizottság« hajtja! Ez utóbbi testületben plane — az önkormányzati szabadság fényes bizonyságául — a kormány közegei agyonmajorizálják az önkormányzat választott közegeit...!

Csoda-e aztán, ha törvényhatóságaink nem haladnak?!

Csoda-e, ha — ily siámi ikres szervezet mellett — parlamentünk *soha*, de *soha* rá nem hederített törvényhatóságaink felirataira, indítványaira, petícióira, s ott heverteti azokat szekérszámra hónapokon át levéltárban, hol aztán a hét alvó szentek módjára Pató Pál-féle nyugalommal várhatják az örökké valóság hajnal csillagát!

De mit szóljunk — *községeinkről*...?! Ezek után az igazi *önkormányzat* felséges példányai!

Saját belügyeikben, *saját* háztartásuk legparányibb dolgaiban első sorban az államhatóságtól, második sorban a törvényhatóságtól, harmadik sorban a minden lében kanáltól, a szolgabírótól függnek. S így tehát szegény községeink a régi földesúri gyámhatóság helyett kaptak egyszerre *hármat*!

S e mellett ki ne ismerné még a hadparancsnoksági, az útmesteri, pandúr-rendőri, adófelügyelői stb.-féle kis istenek mindenhatóságát...?!

Hanem azért ráfognak, hogy meg van ám nekik *önkormányzatuk* cifra kontóse!

Pedig nem *gúny-e* az önkormányzatra, midőn községeinkben még a csordapásztorokról, intézkedést is a szolgabíráknak, s a törvényhatóságoknak kell ünnepélyesen sanctionálni...?!

Nem *paródiája-e* az állítólagos önkormányzatnak az, hogy a *község, saját* tisztviselői létszáma —, fizetése, — *saját* vagyonának kezelésére nézve a törvényhatóság kegyes engedélyétől függ!? S — hogy többet ne említsünk — nem-e boszantó helyzet az, hogy községeinknek tisztí kara, a jegyzőtől kezdve le a legutolsó bakterig inkább szolgálnak az államnak, s a törvényhatóságnak, mint azon községnek, mely őket fizeti...?!

Hát még községi adórendszerünk s adókezelésünk...?! Ez azután az igazi politicaí — phylloxera vastatrix...!

Az osztrák uralom korából ránk maradt felséges adórendszerünk örökös módosításaival, pótlásaival, pióca-modorával, s decentrizáló törekvéseivel el annyira kiszivattyúzza községeink minden jövedelmi

forrását, hogy községeink oly kiadásokra, melyek a közjó érdekében múlhatlanul szükségesek volnának,— teljesen képtelenek!

Községeink háztartása és pénzügye méltó utánzata az állam háztartása- és pénzügyének. Az egyik olyan rendezetlen, mint a másik. Az egyik is abból él, miből a — másik; — *adósság* csinálásból!

Semiramist tudvalevőleg a *galambok* nevelték fel, (maga Semiramis név assyr nyelven galambot is jelent) és *galamb* alakjában is szállott át a másvilágba! Nos községeinket ha az *adósságok* nevelik, alighanem azok viszik is el abba a világba, a hol — a háztartásról nem sokat disputálnak. — Hogy *hová* vezet ez az örökös adósságcsinálás, ezt kiszámítani, semmiféle *logarithmus* nem kívántatik. Egy szemernyi logica megfejtí azt!

Községi adórendszerünk javítása elodázhatlan követelménye a józan közigazgatás elvének. — Nézetem szerint egyrésről a községi adók tárgyainak helyes felismerése, s másrésről a községi *önadóztatás* rendszerének gyökeres átváltoztatása szolgálhat e tekintetben győgszerűl.

Nem lehet feladata egy kisebb cikknek e kérdés bővebb fejtegetése. Elegendő e helyen, egyszerűen csak utalni arra, hogy a sokat hangoztatott *állami adórendszer* javítását *ne* is vegyük addig célba, míg — mi mindennél legfontosabb — *községeink* adórendszerét nem reformáltuk! A mostani sok községben divó *rendszeretlenség* szüli aztán azon botrányos helyzetet, hogy például, vannak *kisebb* vidéki *községek*, hol alig található fel a községi vagyon pontos *leltározása*, hol a gazdasági *statutumoknak* sem célját, sem nagy fontosságát nem ismervén, azokat létre-

hozni feleslegesnek találják — és a hol mi bizonyára legbosszantóbb, a községi képviselő, csak hogy féltékenyen őrzött népszerűsége csorbát ne szenvedjen, teljesen elhanyagolja a lakosság kötelezett szolgáltatásainak igénybe vételét és e helyett a községet az *adósságcsinálás* labirintjába viszi!

Am lelkesedjék e helyzetért az, ki a *hindu* közmondást tartja, hogy: *jóbb aludni, mint ébren lenni*; — de a ki hazafias köteletségének tartja *éber* figyelemmel kísérni községeink *javára* célzó minden legkisebb tervet is, — az kell, hogy az ily helyzetet *tarthatatlannak* közigazgatásunk organismusában — *fekélynek* tartsa!

. . . . De visszatérve községeink önkormányzatára, nem mondjuk mi, hogy a községek kis önálló államok legyenek, de igenis *határozottan kárhostatjuk a törekvést*, mely — szemben az önkormányzat szép elvével — a községeket a centralizált államigazgatás pusztá végrehajtó gépjévé teszi!

S ha már jelenleg nálunk többé kevésbé ez utóbbi törekvés győzött, ne ámitsuk legalább önmagunkat, s ne tegyük nevetségessé közigazgatásunkat, s vele együtt nemzetünket az által, hogy úton útfélen beszélünk *önkormányzatról akkor*, mikor azzal korántsem birunk.

Nem illő egy nemzetet *gyermeknek* gondolni. a ki elhiszi, ha ráfognak, hogy kezébe adott cifra fabábája — önmaga szokott enni!

Itt volna már egyébiránt az ideje, hogy ne csak szóval, de *tényleg* is megadjuk községeinknek a kellő ellenőrizet mellett — *a valódi önkormányzatot*, mert csak ez képezheti legerősebb biztosítékát a *jó* közigazgatásnak, s a szabadságnak.

S hogy *ezt* elérhessük, nem elég *csak* az *alakot* megváltoztatni! Hiszen a tyúkszem megmarad, ha csupán csak a csizmát cseréljük fel!

Gyökeres határozott reform kell ide! A mostani félszeg alapon soha sem fogjuk megalkothatni a tiszta önkormányzat valódi organismusát...! Ez alap — pedig csak most hoztuk létre — már is korhadt fa az önkormányzatra nézve, melyet hiába övez körül a zöld folyondár — az önkormányzat hizelgő *címe*, — hiába hazud ott életet, tavaszt; — e fának nincs életgyökere, tehát *veszni* kell...!

Lássuk be már egyszer, hogy igaza van *Tocquevillének*, ki a közegeket egyenesen Isten ajándékának mondja, mert bennök honol a szabad népek ereje, Lássuk be, hogy az államnak nem hogy bénítani kellene a *község* szabadságkörét, de inkább — épen azért, mert csak az államhatóság céltalan békőitől ment község képezheti igazán forrását a polgári köztevékenységnek, s hazafias közszellemnek: — meg kell adni községeinknek a kellő, s józan felügyelet mellett — minden eszközt, hogy *önkormányzattal* rendelkezvén, megvalósíthassák ama tételt, hogy maga az állam is azon mértékben erősödik csak, a melyben községeinek szabad önkormányzatát biztosítja!

A társadalmi jólét alapfeltételei.

Az északi keresztény népek mondái egy bizonyos szent *Maklóvius* utazásáról regélnek. A néprege szerint sz. Maklóvius a skót tengerszorosban egy hajót szereltetett volna fel, hogy az ismeretlen, messze távolban, a sokat emlegetett, a sokat sovárgott »*boldogok szigeté*»t felkeresse.

Maklóvius utnak is indul, beevezi a föld legkülönbözőbb szigetsoportjait, bejárja a világ minden tájkát, de a »*boldog*» hazát csak nem találja fel sehol. Az egyik hely csupa mocsár, csupa víz; a másik merő pusztaság, kiégett, kiaszott föld; s ahol pedig a természet kitárta volna minden kincsét, még ott sincs boldogság, ott sincs *jólét*, — »a csörgő kigyók megzavarják azt!» Szóval *hiába* fáradozott. Végre is be kelle látnia, hogy — mint a néprege meséli — a *csoda-országot*, a tökéletesen *boldog* hazát nem találja fel *sehol!* — —

S azóta ezernyi néphit, ezernyi bölcselmi rendszer, ezernyi törvény, ezernyi elv, erő s törekvés indult *Maklóviusként* felkeresni, vagy ha nincs, úgy megteremtteni a *csoda-országot*, a valódi *társadalmi jólétet*.

Nemcsak a *mai* korszakban, de mióta *társadalmi* életről szó lehet, el volt már ismerve, hogy a társadalomban *többre* van szükség, mint az *éhenhalástól* megmentő kenyérre, hogy igenis — *jólétre* van szükség!

S évezredek óta küzd az emberiség e jó létért! És ez *így* van jól, és ez *így* van helyesen, mert ha az ember *saját* jólétéért fárad, — a *társadalomban*

született ember kell, hogy a társadalom jólétéért fáradjon! — Jól mondja *Eötvös*, hogy legyen az Isten, emberiség, család vagy haza; de minden emberben saját személyén *kívül* kell lenni valaminek, amiben és aminek élhessen!

Ma már nem szorul hát bizonyításra a régtől vallott tétel, hogy társadalmi jólét nélkül nemzet igazi tekintélyre, igazi politikai súlyra nem vergődhetik soha. Ezt tudva meg is indult ezer és ezer irányban az ember alkotó tevékenysége. Fáradott, küzdött a társadalmi jólétért. S hogy ma már Archimedesek, Galileik, Njuhtnok, Franklinek műveit bírjuk, hogy a műtani és iparmozgalomban egy Watt, egy Stihvns, egy Morse támadott stb. stb. — mindez és megannyi más nem-e a társadalmi jólétért történt?!

És mégis ha boldogult sz. Maklóvius újra utnak indulna, aligha sok helyen találná fel a csoda-országot, a valódi *társadalmi jólétet*!

Miért?! — Mert építünk alap nélkül! — Az una-lomig halljuk a szebbnél szebb terveket a társadalmi jólétre vonatkozólag, de a fundusról, hol építnünk kellene, nem gondoskodunk.

— 1614-ben *Kasselben* egy kis könyv jelent meg, melyben Görögország hét bölcse adja tanácsait, hogyan kellene megvalósítani a társadalmi jólétet? A legkülönbözőbb tanácsok ezek. Így *Solon* a vagyonnak egyenlő felosztását kívánja; *Creobolus* tagadja ezt, ő szerinte csak a *vasat* kell megsemmisíteni és meg van a — jólét; *Bias* a szegény *hidakban* találja a *bajt*; le kell rontani minden hidat s össze kell törni minden *hajót*, hogy a népek egymással ne közlekedhessenek és — meg van a jólét. Végül a löbbi közt *Cato* még tovább megy és a társadalmi jólét megva-

lósítására azt a tanácsot adja, hogy kérjük fel az Istent, küldene e világra egy új — *viszözünt*, mely elseperné kivétel nélkül az egész nő-nemet és a férfiak közül csak a *husz* éven aluliakat tartaná meg. (!)

Nos én pedig meg vagyok róla győződve, hogy összetörhetjük mi a hajót, hidat, vasat, vagy hozhatjuk mi szekérszámra a szebbnél szebb *Morus Tamás*-féle Utopiákat, küldhetjük mi jólétünk kiküzdéseért százeze-reit hazánk fiatalságának a harctérre, mind e munka olyan lesz, mint *Sisyphusé*, ki — hiába hengergette a követ a hegy felé; olyan lesz mint a *Danaidáké*, kik hasztalan töltögették a feneketlen hordót feneketlen kupáikkal. Még a *mythologia* is mindkét munkát mint *átkot* regéli el.

Századok óta hordjuk már mi is a köveket társadalmi jólétünk magasztos épületéhez, és fundusunk, a társadalmi jólét *alapfeltételei* vagy még, vagy már ingadoznak.

De hogy is lehetne társadalmi jólétről szó, ha annak *alapfeltételei* hiányoznak.

A mi a napvilág, a levegő a virágnak, azok ezek a *társadalmi jólétnek*.

Nagyon természetes dolog, hogy e jólétről még csak távolról sem lehet szó ott, hol az ember személyi méltósága el nem volna ismerve. Nem akarom ez alapjognak ezuttal sem valláserkölcsei, sem észjogi jelentőségét feltüntetni. »E jog — mondja helyesen *Sophocles*, — nem mai jog, sem tegnapi, hanem öröktől élő jog!«

Epen ezért annál fájóbb, hogy az emberiség oly későn jutott annak felismerésére, hogy minden, a mi ellenkezik az ember személyi méltóságával, — ellenkezik az isteni renddel. Valóban csodálatos dolog,

hogy például a rabszolgaság intézménye még napjainkig existálni képes volt!

Az *ókorban* volt ennek értelme, sőt célszerűsége; és hogy az indoknál, chinaiaknál, az egyiptomiaknál épen úgy mint a görögöknél és rómaiaknál, az avároknál és germanoknál voltak rabszolgák, az csak *természetes* kifolyása volt az *ókori* gazdasági felfogásnak. De ezen időben az urak leghűbb *barátjaikat* találták rabszolgáikban. Ott van például *Odyssseus* Homérnál, ki rabszolgájának segítségével szerzi vissza királyi jogarát.

Hanem már az *újkor* kulturális világnézlete mellett, midőn beteljesült *Aristoteles* szava, hogy a szövőhajócska önmagától megy: — ma már nincs szükségünk rabszolgákra, kiknek hátán, mint *Délamerikában* ló helyett nyargaljanak az emberek.

Örök szégyene korunknak, hogy erről még mindig prédikálni lehet! — A személyi szabadság ez eszméje azonban valódi megtestesülését csak az *anyagi javak* személyes birtokában találják. A társadalom minden egyes tagját meg kell hogy illesse a jog: jogos uton szerzett vagyonát magáénak tarthatni. Ez a társadalmi jólét egyik alapfeltétele. Fájdalom, hogy ez alapfeltétel egyike azoknak, — melyek ha elejét nem vesszük — a közel jövőben ingadozni fognak. A *communisticus* törekvéseket értem.

Nem reflektálnék erre, ha nem lettem volna egy ízben tanuja hazánk fővárosában egy ily *communisticus* gyűlésnek. Pedig ezek még nem is merték magukat *communista*knak nevezni.

Nem akarom a jó izlést sérteni, hogy leírjam e gyűlés tagjait, a nagy *Deutschlandnak* e Magyarországra került pióczáit. Elég talán, ha állítom, hogy elborzad tam, midőn meghallottam, mi voltaképen az

ő céljuk, mi az ő programjuk?! — Sem több, sem kevesebb, mint a társadalmi jólét megvalósítása, az egyéni vagyon felosztásával.

Ember hazugabbul még nem nyilatkozott, mint ezek e programmban. — E program ellenkezik a józan észszel, az emberi léttel, ellenkezik a társadalom természetével, elemével, feltételével és nem a *valódi jólétet*, de az általános nyomort teremtené meg! S e társadalmi «reformátorok» nagy hetykén azt hiszik, hogy a ledöntött cultus helyett ők jobbat tudnának majd alapítani. Ugy látszik *Castilia* csillagvizsgáló királyát *Alfonsót* akarják utánozni, ki büszkén mondotta magáról, hogy a világ sokkal jobb, sokkal tökéletesebb lenne, ha az Ur Isten *előbb* tőle kért volna tanácsot!

S e rajongó világbolondítók, kik meghamisítják a kereszténység tanait, még hivatkozni mernek programjuk mellett az — *evangeliumra* és a jeruzsalemi első hívek *vagyonközösségére*! Pedig de könnyű a fejükre olvasni, hogy az *evangeliumi hagyományok szerint* Isten így szólt volna az emberekhez: «Te ura vagy munkádnak, s munkád a tetterőből jött. Elvenni munkád területét annyi volna, mint elvenni azt, mi élő és *szabad* lény nyé képesít. S tulajdonod *nem* szűnik meg a halállal; áthagyományozhatod azt ivadékodra, mert ivadékod az, ami te vagy, s azért ki ez örökséget tőlük el venné, annyit tenne, mint megfosztaná őket könyei és verejtéke örökösétől. De kire ishagyományozhatnád fáradalmaid és véred földét?! Olyannak talán, ki nem dolgozta, nem művelte a földet?! Jobb, ha túléled magad, s örököseid által gondviseled.»

Szebben, meggyőzőbben nem lehetne ez isteni szavaknál megcáfolni a communistikus törekvések jo-

gosúltságát! Szerencsénk, hogy hazánk talaja *még* nem eléggé kedvező e tévesztett iránynak. Hiába: a magyar embertől mindent el lehet vitatni, el munkásságát, kitartását, de — *józan esztét nem!* S éppen ezért nincs nagy okunk még megijednünk a hazánkban lábrakapott, communistikus törekvésektől, de *vigyázn*i rá *nagyon* kívánatos. Hiszen a legnagyobb zivatar sem tör ki egyszerre, de a józan ész nem várja be *tétlenül* e vihart. Jaj annak, a ki a puskalövést várja, mert a kit egyszer a golyó leterít, nem hallotta az már a lövést.

Mai társadalmunknak jutott hivatásul, hogy *ne* — várja be a lövést! Kétségtelen ma már, hogy a társadalmi jólét főfeltétele az egyéni tulajdonjog biztonsága. És ha a *rómaik* annyira féltették védistenüket, hogy egy tribunt csak azért, mert a védisten nevét ki merte mondani, — keresztre feszítettek: — bizonyára mi, kik a tulajdonjogot a társadalmi jólét sine qua nonjának tartjuk, első volnánk, kik e jog galád megsértőjére rámondanók, hogy: — «keresztre vele.»

Az egyéni tulajdonjog *mellett* még a *munka szabadságát* és ezzel kapcsolatban a munkafelosztást és főleg a *társasulás* nagy elvét tekinthetjük végre a társadalmi jólét alapfeltételeinek.

A társadalmi életkör minden irányában feltétlenül declaráljuk mai napság a józan szabadságot. A társadalom jóléte követeli, hogy legyen — *munkassabadság* is.

A *munka* hódítá meg e földet! A természet pazarul látta el Palesztinát, Egyptomot. A *Nylusnak* csak ki kellett áradni, hogy «a tenyérszéles fü oly magasra nőjön, hogy az ország legnagyobb állatai ki ne látszassanak belőle; hogy másfél lábnyi ugorkák,

karvastagságu spárgák és oly gazdag szőlőtermés jöj-
jön elő, hogy egyetlen fürtje két embert bőven meg-
vendégeljen.» — És mégis Észak-Amerika, mely csak
két századdal ezelőtt medvék tanyája volt, mennyire
tuluzárnyalta azokat.

Az emberi munka kipótolja mindig a természet
mostohaságát. Mikor az ember látta, hogy öklével
nem sokra megy, addig-addig nézte öklét, hogy an-
nak alakjára megcsinálta a kalapácsot. Eddigelé ujjai-
val focott, később megcsinálta ujjai mintájára a —
harapógót. Tüdeje alakjára a fuvót; üres marka
mintájára a — kanalat, stb. Szóval a *munka* termi
meg a — *jobbletet!* De e munkánál a *szabad* verseny
nagy elvét kell érvényesíteni. Sikeres gazdasági tény-
kedés alig is képzelhető a nélkül! De nagyon termé-
szetesen *ennek* is van határa.

A gőzgépeknél a legkisebb levegő, a legcseké-
lyebb gőz, ha a kijelölt határok közt működik, a leg-
szebb eredményt létesíti, de ha e határ át van lépve,
csak a pusztítás következik.

E határt a *munkafelosztás* elvének *helyes* alkal-
mazása adja meg. Annyit irtak és beszéltek már erről
hazánkban és még sem követjük azt.

Vannak városok hazánkban, hol a társadalmi osz-
tályok egyik vagy másika igazán már csordultig van,
s még sem igyekszünk alkalmazni a munkafelosztás
okszerű elvét. A *Montesquieu* által képviselt s a leg-
több újabb statusbölcsektől elfogadott elmélet is ez
eszmén alapszik.

Hanem hát az a baj minálunk, hogy nagyon so-
kan vannak itt a — szent *Dunstanok!* E középkori
canterbury érsekről beszéli ugyanis a krónika, hogy ő
nemcsak jeles államférfi s kitűnő egyházférfi volt, de

lakatos is volt, kovács is volt, harangöntő is volt, susster is volt — mindezek mellett ő tudta a legszebb mintákat — csinálni a — női ruhákra!

A krónika azonban nem teszi hozzá, hogy valjon aztán *ráért* e mindegyikre?! És ez éppen itt a baj. Mi sem beszélhetünk társadalmi jólétről, míg társadalmi életünk minden phasisán keresztül nem alkalmazzuk a munkamegosztás nagy elvét. Még mindig nem bírjuk felismerni ennek roppant értékét.

Igazán úgy vagyunk vele, mint az egyszeri arabs, a ki egy láda drága gyöngyöt találva, azt — riskásának nézte, s mint ilyent adá feleségének, hogy főzné meg; — s mikor aztán a drága gyöngynek *több* esze volt, hogysen riskásává főjjon, — a jó feleség kidobta azt az ablakon! Rhode Izland szigetét is az indiánok, — épen azért, mert nem tudták, hogy mit csinálnak, — odaadták egy pár *szemüvegért!*

Vigyázzunk, így ne járjunk mi is a munkamegosztás magasztos elvével!

Töltse be hát mindenki a kört, a mi neki jutott, s ne iparkodjék — *ha nem hivatása — mintákat csinálni a — női ruhákra.* Nem mindig a lángész, de inkább ki hüen betölti a kört, lendít legtöbbet a társadalmi jólét kiküzdésében.

S hogy e körön belül a társadalom *javára* működhezzünk, ki kell végül fejlesztenünk a társadalmi jólétnek egyik legfontosabb tényezőjét: a *társasulás* szellemét.

A társasulás oly nélkülözhetlen a társadalmi életben, mint a nehezédesi erő a világrendszerben. Valamint megbomlanék a világrend, ha a nehezédesi erő megszűnnék, úgy szűnnék meg maga a társadalom is ha az azt megeremtő társulási ösztön kihalna az ember-

ből. *Aristotelesnek* igaza van, hogy a ki nem tartozik a társadalomba, az vagy Isten, vagy vadállat.

Szükség is van e társulásra, mint a falat kenyérre. Az állatnak ösztöne van a hasznos és ártalmasnak felismerésére. Így például az egér sohasem tanulta egy könyvből sem, hogy a macskától jó lesz ám vigyázni: még is elszalad előle. Vannak állatok, melyek bár a patikáról fogalommal sem birnak, mégis »*recept*» nélkül megtalálják gyógyszerüket. Ez ösztön helyett az embernek a — józan ész adatott, mely — társulásra int! Hiszen az elkülönzött ember csak fél-ember és maga az elkülönzés is oly természetellenes, hogy a *bűnösöket* szoktuk vele büntetni!

»Sziklán ülni egyedül — mondja *Byron* — az még *nem* magány; de emberek közt járni és senkihez sem tartozni, az a magány, az az igazi elhagyatottság.«

Szükséges hát, hogy az ember saját erőit s törekvéseit embertársa erejével törekvésével egyesítse és miként a bolygók egymás felé nehézkednek, úgy vonzódjék az ember is embertársához!

Jegyezzük meg, hogy még a *mágnes* is elveszti erejét, ha sokáig — *vassal* nem érintkezik. A levegőnek elemei is *külön-külön* beszíva halált okoz, de *egyesítve* életet ad!

— — *Anthacusról* ázt tartá a rege, hogy ellenfelének mindig a *földről* kellett felemelnie, ha *őt* legyőzni akarta, mert míg lábai a *földet* érintették, — legyőzhetlen volt! Ilyen *földünk* nekünk a — *társasulás*.

Ha a legjobban termékenyült virágból sem lesz soha érett gyümölcs, ha elvesszük tőle a fejlődésre mulhatlanul megkívánt feltételeket: — társadalmi jólétről sem ábrándozhatunk addig, míg meg nem teremjük annak alapfeltételeit. Kötelességünk ez, már

csak azért is, hogy ha bár hazánkra vonatkozólag igaza is volt a költőnek, hogy: »*multadban nincs öröm,*« — de *ne* legyen igaza, hogy: *jövődben nincs remény!*«

És csak akkor, ha a társadalmi jólétnek imént rajzolt alapfeltételei mellett *hazánkban* a rendet a szabadsággal, az összérdeket az egyéni érdekekkel, a valáserkölcsei irányt a realis iránynyal összhangba tudjuk hozni; s ha közéletünk fegyelmezett jellemén és kipróbált akaraterőn fog alapulni és ha ez erények felett örködni fogunk, mint örködtek éjjel-nappal a régi *Róma Vesztassüsei* az erkölcs istennőjének gyújtott tűz felett: — én megvagyok róla győződve, hogy *e föld:* »*melyhez minden szent nevet egy ezredév csatolt,*« megfogja érni még, a miért »buzgó imádság epedez százczrek ajakán,« — megfogja érni, s adja Isten, érje meg *mielőbb* — hazánk s *társadalmunk* boldogságát, jólétét!

A magyar sajtó érdekében.

A magyar parlament igen helyesen, igen józanul cselekedett, midőn az 1869. évi XXIII. törvény-cikk által megszüntette hazánkban az 1857-ik évi október 23-iki császári pátens által hazánkba behozott — *hírlapadót*. — A magyar törvényhozás igen jól tudta, hogy culturalis fejlődésnek csak nem rég indult államban semmi sem áll a *közművelődésnek* annyira útjában, mint adók által megdrágítani a cultura terjesztésére hivatott hírlapok megszerzési árát.

A magyar társadalmi élet fejlődésére nézve nem lehetett korántsem közönyös a kérdés, hogy Magyarországon a magyar sajtó, a mely elsőrendű tényező volt mindig nemzetünk újjáreformálása nagy és szép munkájában; — mely a tudomány- és népeletben megérlelődött eszméket, elveket s irányokat a hazai talajba ültetni s ápolni segített; mely feladatául ismerte a magyar közönség ítéletképződését nemzeties felfogással nemzeties irányban alakítani; — s mely egy szóval a nemzeti erő, tekintély és hatalom biztosítékául szolgálva a legszebb célért, a magyarság érdekeért, s a magyar szellem fentartásáért küzd: elterjedjen-e a nép minden rétegeibe, vagy korlátoztassék, vagy épen kiszorúljon *idegen* nyelven, *idegen* cél- s érdekért küzdő sajtó által.

»Az én nyelvem erősebb torlasza Itáliának — mondta *Petrarca* — mint Germánia minden alpesei.«
Ugyanezt mondhatjuk hazánkban, édes hazai nyelv-

vünkről: a *magyar* nyelvről. Mert hiszen nem a Dunának és Tiszának folyton folyvást hömbölygő habjai, melyek egyforma hidegséggel viszik tova bármely nemzet bármely színü lobogóját; — nem a Bakonynak, Kárpátoknak hegyei, melyek egyformán nyújtanak bármely ajkú népnek fát, az épülő házra, anyagot a tüzre; — sem az »arany kalászszal ékes rónaság:« hol ellenségünk is learathatja a kenyérre valót; sem ez a levegő itt, mely utóvégre egyformán éltetheti törököt, tatárt, németet s muszkát: — de az az *érzés*, melyet édes anyánk tejével szivtunk be, — az a szó, beszéd, *nyelv*, melylyel a közérzésnek kifejezést adunk, alkothatják e földet, e hazát *magyar* földdé, *magyar* hazává.

Ez érzés fölkeltésére, s ez érzés kifejezésére való nyelvnek ápolására egyes-egyedül a — *magyar* sajtó képes! A *magyar* sajtó az, mely a magyar nyelv büvös hangjával eszünkhöz, szivünkhöz, lelkünkhöz beszél és eszünket, szivünket, lelkünket *magyarrá* teszi!

Valósággal magyar-ellenes politika, a magyar sajtó elterjedését megakadályozni.

A *hirlapadónak* behozatala, illetve megtartása pedig okvetlenül ezt hozta volna magával. S e szempontot véve irányadóul, a magyar parlament *egyhangulag*, egyetlenegy szó ellenvetése nélkül mondta ki az 1869-ik évi december hó 9-ikén tartott ülésében, hogy az absolut korszakból reánk octroyált *hirlapadót* véglegesen eltörli. S bár újabb időben, pénzügyi helyzetünk zilált volta miatt, volt ugyan szó, ez adó újra való behozataláról, de akkor, mikor az egész *Európában* egyedül csak Ausztria és Poroszország tartja fen ez adót, sőt mikor már az e tekintetben oly csökönyös Poroszország is elvetni készül azt: —

törvényhozásunk igen bölcsen, szilárdúl ragaszkodott dicsőségére vált elhatározásához.

Hanem hát, — mi tagadás — itt is csak *félszeg* munkát végeztünk. Régi szokás az már nálunk, hogy miként az aegyptomi király *Chufu*, nagyszerű pyramisok építésébe kezdünk bele és — *csonkán* hagyjuk azt!

Az a figyelemhiány, az a részletekkel való nem törődés, mely parlamenti munkáinkat jellemzi, volt a hirlapadó fontos kérdésének tárgyalásánál is oka a *csonka* építkezésnek, mely már eddig is megtermé keserű gyümölcsét.

E félszeg, e csonka intézkedés mielőbbi jóvátételére akarjuk e rövid, igénytelen sorokban felhívni irányadó köreink figyelmét!

Sokat, s méltán hallunk panaszkodni az *ausztriai* lapoknak hazánkban való elterjedéséről. Szerkesztők, laptulajdonosok, lapkiadók folyton azon jajgatnak, hogy nem bírják kiállani a versenyt a hazánkba özönlő temérdek *ausztriai* lapokkal. A hazai lapirodalom magyar termékeit, melyeket csakis a magyarul értők járathatnak, az előfizető közönség csekély száma miatt, jóval drágábban kell adni, mint adhatja ezt a roppant nagy olvasó közönséggel bíró *osztrák* lapirodalom.

És mi még sem gondoskodunk saját magunk érdekéről, — de rosszul felfogott türelmességből — minden tekintetben *egyenranguvá* tesszük *magyar* lapjainkkal a folyton érdekeink ellen áskálódó *osztrák* lapokat!

Kell ez nekünk?!

Fel sem vesszük a tény, hogy a *magyar* lapirodalomnak határozott *hátrányára*, — nincs hazánkban egyetlen városka sem, mely el ne volna árasztva, olcsóságánál fogva könnyebben megszerezhető *osztrák* lapokkal; s rá sem hederitünk, hogy casinóink,

egyesületeink, kávéházaink *tucat* számra járattják a magyar lapok helyett az osztrák, s főleg a *bécsi* lapokat.

Százezernél többre megy a hazánkba járó *osztrák* lapok száma; százezernél többen fizetünk itt Magyarországon *azért*, hogy pénzünkön gyalázzanak, szidalmazzanak, s hogy pénzünkön fiaink s idegen nemzetiségű honfitársaink eszét, szívét, lelkét a *magyar* hazától elhidegítsék!

Kell ez nekünk...?

S mindennek csak *önmagunk* vagyunk az okai. Mert míg *Ausztria*, a mi lapjainktól, a *magyar* lapoktól, melyeknek magyarizáló befolyásától nem lehet féltetni a magyarul *nem* értő burgereket, — az osztrák pénzügyminiszternek 1869. évi december 30-án kelt rendelete értelmében *hirlapbélyeg*et szed: — addig mi jámbor magyarok derűre-borúra, ingyen, legcsekélyebb bélyegadó nélkül engedjük elárasztatni hazánkat, kedves jóakaróinktól, az *osztrák* lapoktól!

Kell ez nekünk...?

És ha a legártatlanabb, s hazánkra nézve egyáltalán semmi veszélylyel nem járó *valamennyi* külföldi hirlapot alá birjuk vetni a hirlapbélyeg kötelezettségének: — mért nem tesszük ugyanezt *Ausztriával* is; — azzal az *Ausztriával*, mely a magyar lapok egyetlenegy példányát sem ereszti be földjére bélyegadó nélkül! A sokat hangoztatott reciprocitás, de főleg az eléggé sokat nem hangoztatható érdekeink kívánják, követelik, hogy az *osztrák* lapok nálunk --- *bélyegadót* fizessenek.

Ez kell nekünk...! Semmi ok nincs ennek elengedésére; ezer ok van annak behozatalára! Ajánljuk hát e kérdést illetékes köreink figyelmébe.

„Küzdelem a létért“.

Csigának disze is, baja is a — gyöngye.

Ügyvédnek kincse is, kára is a — diplomája!

— — Az európai államok majdnem mindegyikében a társadalmi osztályok legkitünőbb helyét foglalja el az *ügyvédi* kar, mely ha nem is emelkedik mindeütt oly ritka imponáló hatalomra, mint Franciaországban, — de tekintélyes és bizalmi állását feltudta eddig hűen tartani mindenütt.

A magyar nemzetnek, e par excellence «prókatör nemzet»-nek ügyvédi kara is a legtiszteltebb osztályok egyike volt csak a közel multban is. És méltán! Mert míg Angliában az ügyvédi kar, Elsor György szerint a torysmus, s a legkorhadtabb institutiók támasza; — míg Mémetországban a pedanteriának, s keresett doctrinismusnak egyoldalú hive: — addig nálunk benne és általa nyilvánult legimposánsabban a nemzetnek szellemi ereje; a nemes eszmék és elveknek nagyrabecsülése; a politikai és társadalmi erély és eszély; a bölcs tapintat és gyakorlatiság; a józan felfogás és jogérzület; a rend és szabadságszeretet. E kar nem egyszer adta már hazánknak az államférfiak legjelesbikét.

Deák Ferencz és Kossuth Lajos egyaránt egyformán mondtak e karról dythirambokat, s a leggenialisabb francia írók egyike a magyar nemzet fentartó erejének nevezte el a magyar ügyvédi kart!

De mióta — kibirtunk nagy nehezen vackolódni ősi alkotmányunk romjai alól és hatalmunkba keríthettük az alkalmat: — bensőleg szervezni, s megszilárdítani államiségünket, hogy felküzdhezzük magunkat az európai cultur népek testvéreül, — ezóta menthetlen könnyelműséggel engedjük hanyatlani társadalmi osztályaink egyik — hazafiságban kipróbált művelt körét, az ügyvédi kart!

Elcsépelt már az állítás, hogy *ügyvédi* karunk, mely csak a közelmúltban is a társadalmi osztályoknak vagyonban, — tekintélyben elsei közt foglalt helyet — a proletarismusság alkotó elemévé aljasult.

Nem habozunk kimondani, hogy ma az ügyvédi pálya a — leghálátlanabb, s a legkoldusabb pálya!

A francia előkelőbb *avoués* (ügyvédek) nem adják oda irodájukat 500 ezer francon alul. — Van-e széles Magyarországon fiscalis, kinek mai napság irodája ilyen tökélet képviselne?!

Nálunk az ügyvédi kar tekintélyének szárnyai lenyesvék, jövedelmének forrásai bedugulvák! Csak nemrég érdekesnek lett illusztrálva az ügyvédi karunkat koldusbotra juttató parlamentünk előtt, — mivé tették a magyar ügyvédi kart, a magyar igazságügyet vezető kontár kezek!?

Jobb sorsot érdemlő ésszel, tette kész kézzel legfeljebb a mait, de nem a holnapit bírja ma az ügyvéd magának megszerezni. Pedig a perköltség sok; de a sokat az állam emészti fel; — a honorariumot pedig elviszi az — adószedő!

Ezt érdemlé meg hát az az osztály, melynek hivatását *Camus* oly szépen festi?! Magát egészen a közügynek szentelni, hosszas és odaadó tanulmányok által megállapítani azon kétségeket, melyeket a szá-

mos törvények szülnek, szónoki ereje által az elnyomott jogot diadalra juttatni, kész kezekkel nyújtani segílyt a szegényeknek, kiknek hálája a gazdagok minden jutalmazásánál többre becsülendő!

Annyi tanulmány, s fáradság bizony többet érdemelve a nálunk bizonytalan jövőnél! Ezen proletaris-mus az oka, ha ügyvédjeink között is akadnak, kikre nem alkalmazható *Mollot* mondása! «Si le style est tout l'homme, la probité est lous l'avocat.» Ha a stylus teszi az embert, a becsületesség teszi az ügyvédet!

Az anyagiakkal való folytonos küzdés, egy képzelt szép existencia teljes elvesztése, a jobb viszonyok között alkotott család ehhez szokott kívánalmainak, s szükségleteinek ki nem elégíthetése: — nem csoda, ha az ügyvédi kar gyengébbjeit letéríti a jó utról.

S így van aztán, hogy zsarolást, lopást, sikkasztást az ügyvéd nevével kötik össze; az igazságügy óriási chaosáért, s igazságszolgáltatásunk botrányos voltaért az *ügyvédek*et teszik felelőssé. — De mig az első, — legfeljebb egyeseket, de nem az egész kart támadó otromba vád, társadalmunk majd minden osztályában befészkelődő általános corruptionnak sajnos eredménye: addig a másik támadás, a legszemérmetlenebb támadások egyike.

S hogy ez az indokolatlan vádak, *mindenért* az ügyvédet okozni, már-már gyökeret vertek a népben! — legnagyobb részben — *parlamentünk* az oka!

Mert hát mit is tett parlamentünk igazságügyünk és igazságszolgáltatásunk érdekében tizennégy egész év óta . . ?! Miben nyilvánul az a «hires» haladás és az a «nagy» előny . . ?!

Abban talán, hogy perrendtartásunk az írásbeliség és szóbeliség eszeveszett zagyvaléka, — vagy

abban, hogy a testületi és egyes bíróságoknak létszáma és székhelye felett éveken keresztül nem tudnak megállapodni; hogy oly helyekről, mit (hogy csak itt, soraim keltének helyén maradjak) Pápa városában, pusztán magából a bélyegjövdelemből fent lehetett volna tartani a közvélemény által hangosan követelt törvényszéket, mégis elvették azt; — s hogy oly helyen, hol mint a kocsiban a negyedik kerék volna szükséges az üresedett birói állomások betöltése, hónapokig huzzák halasztják azt; — hogy elég *arcátlan* tartják az államot, *ingyenes* irnokok munkáját éveken keresztül élvezni.?! Vagy abban nyilvánul talán a haladás, hogy az igazságszolgáltatásnak a nép közvetlen érdekeit érintő ágát e *téren* tudatlan közegekre bízta; hogy szekérszámra hozzák a törvényeket, melyek egymást hatályon kívül helyezik; hogy oly pompás magyarsággal, s a gyakorlati élet igényeit oly ügyesen szemmeltartó stylusban, s tartalommal szerkesztik törvényeinket, hogy a hivatalos magyarázó, javító, ferdítő, oktató novellák és miniszteri rendeletek egymást érik. .?! — Vagy az a nagy előny, hogy örökké kapkodnak a bíróságoknak *«szervezése»* és *«újja szervezésén»-ben*; — hogy hiányzó codexünk folytán a legfelsőbb forumok jogelveit, s jogmeggyőződését nehezebb kitalálni mint a *Nylus* folyó forrásait, — hogy egy hagyatéki per kicsiben az *örökkévalóságot* képviseli és hogy mind ez órási chaosban, hol épen a jog és igazságvédőjének erős kezére volna szükség, elnyirbálják ügyvédi karunk függetlenségét, *lehetetlenné* teszik *existentiájukat*, s folyton sértegetik jogaikat, s érdekeiket.

Bizony, bizony ott vagyunk, hogy nem kell ismétlenünk *Mátyás* király VI. decretumát. .!

S e vége-hosszát nem érő panaszok ellenében nincs parlamentünknek egyetlen egy betű mentsége sem.

Hiszen «*tabula rasa*»-t kaptak kezeik alá! Helyzetük olyan volt, mint a *szobrászé*, ki kénye-kedve szerint alkothatja az anyagból műveit! — Sem «nemzetközi viszony» sem «dualismusi állásunk» sem európai «oppurtunitási tekintetek» nem állottak utban; — s még is hosszú 14 év alatt nem tettek mást, mint elhagyva az egyedül biztos *nemzeti* talajt, *idegen, külföldi* intézményeket, a nemzeti szokással és hajlammal ellentétes módon, és alkalmatlan időben majmoltak át! Valjon van-e *józan* ember, ki ne nevetne e felületeség s chablonszerűséggel párosult majmolási nyeglegések felett. . ? ! Azt hitték, hogy ha az átplántált intézmény *hasonlít* a külföldihez; — ugy okos dolgot műveltek

Pedig hát a számárnak nevetséges volta éppen abban áll, hogy hasonlít a lóhoz, mely ő felette oly magasan áll.

Mért nem követtük e téren őseinket? Ők sem zárkóztak el a külföld intézményei elől, ők is méltányolták a nemzetközi solidaritást, s elavult intézményeiket, jognézeteiket módosították a külföldi jogfejemények alapján, — de azért birták tudatát annak, hogy működésük céljának a *magyar* jelleg megóvásán kell lenni.«

Verböczy maga legszebb példáját nyújtá e fel fogásnak. Ő minden korszakot alkotó művében, külföldön szerzett jogtudományát a hazai törvényalkotás terén értékesítette, bár legjobban tudta, hogy *egész Európában* csak is a római jog tartatott a jog *anya tudományának*, még sem vette át azt szóról szóra,

hanem átvevé belőle az *eszmét*, beültette azt a gyökerestül fentartott hazai jogintézményekbe, s ez alapon hozott létre egy oly művet, mely egy tudósunk szavai szerint, specialisan magyar, melynek minden sora nemzeti jelleggel bír, s még sem lesz képes egy európai nemzet sem a 16-ik századból ily művet felmutatni.

Nem ártana ha a magánjogunk codificálásával megbízott tudósaink e szempontból kiindulva végeznék el nagy jelentőségű feladataikat.

Nem ártana, ha törvényeinket többé nem gyári módon hoznók. Ez volt a mi bajunk. A mint egyes köröknek, sőt egyes miniszteri embereknek eszükbe jutott, rögtön kiutalványoztak egy-néhány ezer forintot az állampénztárából az »előleges, beható tanulmányozás«-ra és a drága tanulmányozás eredménye egy külföldi talajban megfogamzott s külföldi léghöz, viszonyokhoz, traditiohoz szokott organisatiónak lelketlen — utánzata. Nálunk a törvénygyártáshoz nem kell egyéb, mint papír, toll és — Ballagiféle zsebszótár! Törvényeink a német törvényeknek gyenge utánzata, obscurus fordítása.

Nincs a világon ország, hol könnyelműbben kezelnék a codificatio nagy és nehéz munkáját, mint épen nálunk. Innen van, hogy törvényeink sem a bölcséleti jog elveivel, sem az állami traditio kívánalmival, sem a gyakorlati élet viszonyaival nincsenek szerves összhangban.

A törvényhozónak (főkép hazánkban) első dolga s kötelessége megjegyezni, hogy a nemzetek egyediséget eltagadni nem lehet, s hogy az angolt az olasztól, a franciát a némettől nyelvén, szokásain, traditioin s erkölcein kívül a nemzeti jogviszonyok el-

lentéessége is megkülönbözteti és elkülöníti. A *törvényhozónak* tehát (főkép hazánkban) múlhatlanul *kötelessége számolni a nemzet individualitásával!*

Igazán úgy voltunk minden alkotásunkkal, mint a Bábel párkányai, melyeket a gnomók éjjelenként mindig letördeltek. Alig hozzuk meg az egyik törvényt, már módosítjuk, hogy megint eltörölhessük.—

Örökös kapkodás e téren is. Pedig tudhatnók, hogy minél könnyebben, gyorsabban és gyakrabban készíttetnek a törvények valamely államban, miként Ihéring mondja, annál csekélyebb lesz a jog erkölcsi ereje. — Ily ferde helyzet közepette aztán az *ügyvéd* az oka, hogy ügyfelei érdekét éveken keresztül sem tudja érvényesíteni: — az *ügyvédi* kar az oka, hogy kutya ugatását a pásztor több figyelemre méltatja, mint parlamentünk az *ügyvédi* kamaráknak igazságügyünk reformját célzó javaslatait!

Legyenek már *honatyáink* végre valahára méltányosak az *ügyvédi* kar érdekei irányában! Ne váljon bennük a kellemetlen érzés ellenszenvvé csak azért, mert az ügyvéd kénytelen fele érdekében lefoglalni az ő — *diurnumaikat*.

S azok pedig, kik az *ügyvédi* kar *barátjainak* mondják magukat, ne az által nyilvánítsák *baráti* vonzalmaikat, hogy a magáról elfeledkező ügyvéd szerencsétlen sorsát kiaknázva, a botrányból *botrányt* csináljanak. Az az ember nem barátja a holdkórosnak, ki a legveszélyesb helyzetben *nevén* szólítja őt!

Legyenek már *honatyáink* többek, mint a muzeumok kitömött madarai, s ha *elfogulatlanul* fognak itélni, bizonyára befogják látni, hogy a *magyar* ügyvédi kar ellen emelt általános panasz és vádaskodás *nem* a kart illeti, hanem azokat, kik igazságügyünk

összekuszálásával aláásták az ügyvédi kar existenciáját, s vele jó hírnevét és a nép bizalmát.

Magyar *nemzeti* érdek az, hogy a magyar társadalom egyik oly kitünő osztálya, mint az ügyvédi kar továbbra is fennen lobogtassa dicső zászlaját, melyen e magasztos jelige olvasható: «Küzdelem a jogért.»

Parlamentünk feleljen érte, ha e zászlót rongyokba lesz kénytelen tépni az élet-halálra való küzdés kényszere és a: «*Küzdelem a jogért*» büszke jeligéjét felváltja a: «*Küzdelem a létért.*»

A Széchenyi-irány.

Soha ilyen *szerencsétlen* nemzetet, mint ez a — magyar nemzet...!

Törekvését, hazáját nagygyá, hatalmassá emelni; *jóakarátát*, honát consolidált állammá szervezni: csak a hitvány *rosszakarat* tagadhatja meg tőle! S mi áldozatkészségét illeti, az messze túlhaladja az *Erechteusok* —, *Lydusok* —, s *Cajus Mariusoknak* az ó-kor által méltán csodált áldozatkészségét.

Hanem hát: — — *szerencsétlen* nemzet! Nagy nehezen felismertük például 1875-ben az óriási botlásokat, miket közgazdaszatunk terén elkövettünk; — kormányaink egyenesen, s a legelső sorban e nemzet gazdaszati hibák helyrehozására alakultak; — parlamentünk programja legelső feladatává tette a »jobb s józanabb« közgazdaszati elveknek helyes keresztülvitelét s e célból el is kezdtük az állam-igazgatás minden körében a lehető legnagyobb mérvű megta-
karításokat eszközölni, mi miatt aztán szenvedett igazsá-
ságügyünk, szenvedett culturalis ügyünk; — s tettük mindezt azért, hogy végre valahára lethargiában lévő közgazdasági viszonyaink egészséges, s életerős újjá-
születésének nézhessünk elébe...!

S mintha meg volna e nemzet átkozva, hogy éppen akkor, mikor már-már rátértünk a jó utra, — a *végzet* nem engedi — minden jóakaratumk, s minden törekvésünk dacára, — hogy felüdülhessünk, s hogy

tétlenségre vagy rossz munkára kárhoztatott crönket újból s jó munkára összeszedhessük!

De vétenénk az igazság ellen, ha *közgazdasági viszonyaink* még mai nap is létező hátramaradásáért *csak is a* — végzetet akarnók vádolni! — Korántsem! Sőt inkább feltétlenül aláírjuk Beulé mondását, hogy: »Az ember gyakran a végzetet vádolja, midőn csak *önmagát* kellene vádolnia.»

S valóban csak szét kell néznünk közgazdászaink alkatelemein, hogy belássuk, miszerint Beulének igaza van! Ott van például a par excellence főmunkálkodási águnk: — a mezőgazdaság! — Elismert tekintélyü forrásból meritjük állításunkat, midőn felemlítjük, hogy mezőgazdaságunk igen sok tekintetben még mindig nem áll egy fokon a nyugat-európai államok mezőgazdaságával, s hogy: »mind a föld megmunkálására, s trágyázására, mind az öntözésre és lecsapolásra, mind a megváltás és beosztásra nézve, szóval mindazon első fontosságú intézkedések megtételére nézve, melyek kizárólag alkalmasok lehetnének mezőgazdasági termésünket a változó időjárás kártékony befolyása ellen biztosítani, — roppant sok még a kívánni való!«

De hát lehet-e jogosan várnunk a magyar gabona kereskedés teljes felvirágzását addig s akkor, a meddig, s a mikor *vasuti hálózatunk* talán az egész continens leghitványabbika?!

Lehet-e józanul remélenünk egy »jobb jövőt« akkor, a mikor vasutaink nemhogy a fővárosban központosíttatnának — s ez által ott egy oly gyupontot teremtenének, hol a külföldi vevő minden pillanatban készen találná a nagyobb mennyiségben összehordott gabonát, — de e józan terv helyett vasutaink ezerfelé

hánykolódnak, mint a fellobbantott rakéta szerteszét sziporkázó szikrái!?

Más egyéb »közlekedési« vonalainkról: hajózásunkról, s országutaink állapotáról, — jobb ha hallgat a krónika, mert csak pirulnunk kell a művelt külföld előtt, ha látjuk, hogy a »szép, szőke Dunán« és és mellék folyóin mily gyönyörűséges teher szállítás divatozik!

Országutaink »kellemesen kedves és jó« voltáról pedig zengjen dicsénetek az a bizonyos *lybiai* néptörzs-főnök, a ki még — a »menykő« áldásairól is dythirambokat tudott énekelni! Hanem persze az is igaz ám, (legalább a krónika szerint), hogy ez a nagy entusiasmus csak addig tartott, míg a »hálás« menykő, le nem ütötte a nagy lelkesedőnek az egyik — láb-szárát!

Bizony ha igaz, mit Lycurgus mondott, hogy minden nemzetet a — szegénység emel fel: úgy Magyarország jelenleg, igen »emelkedő« helyzetben lehet! Mert hogy Magyarország a Lycurgus által jelzett állapotához inkább közelebb, mint távolabb van, azt egy körültekintés közgazdasági viszonyainkon, eléggé igazolja.

A haza sorsán aggódó fej keresve keresi ennek okát. — Pedig Sully, IV. Henrik hirneves minisztere már kétszáznyolcvanegy évvel ezelőtt megfelelt az azóta is sok fejtörést okozott kérdésre. »A nagy adó — mondá szóról-szóra — a földművelésnek, iparnak, közgazdaságnak, kereskedelemnek elhanyagolása, a sok nemű pénzkicsikarások, s az ezekkel járó sok költség és az ezeket behajtóknak erőszakoskodása, a költséges államháztartás, az igazságszolgáltatás huzavonása és avatlan kezekre bízása, a fényűzés, a divat az er-

kölcsi romlottság, az igazságtalan és érthetetlenül folytatott háborúk, az uralkodónak egyes személyek iránti vak szeretete ministerek vagyón,— s hívágya, a hivatalképesek mellőzése, a hivatalnokok nem becsülése, a tudósok nem méltánylása, a rossz szokások eltűrése és a jó törvények áthágása, a nyomasztó és *szükségtelen rendeletek* kibocsátása okai az ország elszegényedésének és későbbi bukásának.»

Távol áll tőlünk, hogy e rémes színekkel festett képet, egészen és teljesen hazánkra alkalmazzuk. De még a legnagyobb optimista is elfogja ismerni azon állításunk valóságát, hogy e közel *három század* előtt festett képnek nem egy részlete alkalmazható a mi viszonyainkra!

De igazat kell adnunk Sullynak, hogy a közgazdaság elhanyagolása egyik okát képezi a nemzet elszegényedésének!

S ezt tudva, mégis épen a legnagyobb fontosságú közgazdasági intézményeink megalkotásánál követtük el a legnagyobb hibákat.

Szó-özönbe fúl nálunk minden nemes cél, minden célszerű terv. Csak siránkozni tudunk mintha azt hinnők, hogy könnyeinkből, miként a hitrege Andromédájének könnyeiből, corallok fognak teremni. Nincs *teroszserü* politicánk sem az ipar, sem a kereskedelem terén, sőt már a mezőgazdaság terén kezd kiszorítani a világpiacról bennünket Americának östermő hatalma s leleményessége. S míg *Anglia*, melynek lakói közül csak 28% foglalkozik a mezőgazdasággal, bizottságokat küld ki *practicus* szakférfiakból, a közgazdaság — és különösen a mezőgazdaság hanyatlása okainak felfedezésére: — mi, kik között 75%-je az összes lakóknak

a földipart-üzők, — nem sokat gondolunk a földművelési érdekekkel. Mintha bizony Arábia volna Magyarország, hol az egyszeri vetés után háromszor is aratnak, s az aratás alkalmából elhulló szem elegendő egy új vetésnek. Így terjed aztán el egész állami életünkre a hanyatlás, a pusztulás; — pedig csak gazdag nemzet lehet politcailag erős állam, — mondta Széchenyi. Ez irányelv kerisztül vitele teheti egyesegyedül jobbá közgazdasági viszonyainkat.

Széchenyi közgazdasági politikája *kell* nekünk! Politicája a férfinak, ki félistene volt e honnak, a hősnak, ki egymaga vivott csatát a közönyösség, elvakultság ördögeivel; — az újkori Mojzesnek, ki azigéret földére vezetni ígéré népét, — a magyar Józsuének, kinek kürtje egy szavára ledölni látjuk a hűbériség ódon falát; a magyar Demosthenesnek, ki lángajkakkal ostromozá az elfajultság Fülöpjeit; — a *Leonidasok* és *Rémulusok* méltó társának, szóval, (s lehet-e ennél dicőbb elnevezés) a »legnagyobb magyar«-nak! — De ma már ismét édes keveset törődünk ő vele! A nemzet csak a szájas, s esküdöző Gonerillek Reganak szavaira hallgat és megveti a Cordéliakat. A nemzetnek, mely az 1827-től 1848-ig lefolyt kort méltán »Széchenyi korá«-nak nevezte el, — most nincs egy Széchenyi hónapja sem!

Csoda-e aztán, ha azok az ország jólétét megalapítani hivatva volt nemes eszmék, *melyeket* nagy Széchenyink közel 50 évvel ezelőtt hangoztatott legelső izben, s melyeknek megvalósítása egyesegyedül csak rajtunk függött, még mindig csak hangok, melyek viszhang nélkül kiáltanak a pusztában? Csoda-e ha *most* is áll még az, mit *Széchenyi* hazánk anyagi erőtlensége, s közgazdasági fejlettlenségének okairól

mondott; — ha *most* is áll még, hogy a magyar birtokos osztály szegényebb, mint birtokához lenni kellene, hogy hazánkban sem a földnek, sem a tőkének, sem a munkának nincs még az a becse, melylyel bírnia kellene, ha gazdaszatiilag emelkedni akarunk, — hogy Magyarországnak nincs igazi kereskedése, nincs kifejlett ipara, hogy anyagi állapotunk örömtelen, gazdaságunk módfelett hiányos, s hogy a szó legtágabb értelmében rossz pénzügyek vagyunk.

Bizonyára *nem* Széchenyi a hibás, hogy mind erről még mindig prédikálni lehet. Ő *egymaga* többet tett, mint embertől kívánni lehetne, mert egy erejének, hatalmának öntudatával nem bíró népet felrázni tudni poshadt tespedéséből, felgalvanizálni a holt testrészeket, s munkát adni a kézbe, hogy az *dolgozni*, s talajt a láb alá, hogy az *haladni* tudhasson: — ehhez *gigászi* erő kell!

S ily *gigászi* erő, milyent csak keveset ismer a XIX-ik század, — volt *Széchenyi István!* — — Az a szobor, mit az ország fővárosa állított emlékének, fényesebben tudja nálunknál megadni a választ a kérdésre: — *kije* volt a magyarnak *Széchenyi?*! mi volt benne *nagyobb*, a történet-philosoph-e, vagy az állam-bölcs, a nemzetgazdász-e, vagy az alkotni is tudó józan kritika művésze: — ki tudná megmondani . . ?!

Reformer volt a szó szoros értelmében, ki az otrombán félszeg nézetek ocsmány hadával szembe szállt, s lerontá azt kérlelhetlenül, mert elve volt, hogy: „*Igazi* javítást nem mindig lehet a fenállónak csupán csak módosításával eszközölni, mert a fenálló néha olyan, mi tökéletes ellentétben áll azzal, mi eléretni céloztatik, s ehhez képest ily esetben a régieinek gyökerestül *megsemmisítése* és az *ujnak* győ-

keres felállítása szükségeltetik.“ — *Reformer* volt, ki felismervén a sikeres haladás eddigi akadályait, kijelölé az *új* utat, melyen a nemzeti emelkedés rég sóvárgott ideáljához közeledhetünk!

Reformer volt! Magyarország állami, nemzeti jóléte-, nagysága- s jövőjének *reformere*!

S valóban korszakot alkotó *geniére* mutat, hogy tevékenysége kiterjedt a nemzeti élet minden elemeire, hogy egyidejűleg, s egyforma hévvel szorgoskodott hazánk politikai s társadalmi, közgazdasági és műveltségi érdekeinek kielégítéséről, hogy a socialis erők és rúgók helyes combinatiójával megtudá teremteni a minden ténykedés alapját: — a *közszellem felébresztését*!

Argus száz szemével, *Briareus*-nek száz kezével birt. Lángesze gondolata elhatott mindenüvé, hol *előbb* gondolkozni kelle, hogy utóbb *tenni* lehessen. S gondolkozása nemzé óriási tetterejét, melynek ezer s ezer alkotását ki ne látná mindenütt?! Hiszen „Ha büszke méned edzi habzó pálya, Ha eszmeváltó díszes körbe gyűlsz; Ha szárnyakon röpit a gőz dagálya, Ha tenni szépre, jóra egyesülsz . . .“ — — — hol Duna, Tisza szabályhoz törni kénytelen, hol átörve a sziklák csoportja Trajánus hire újból megjelen; hol az ifju szép Pest bizton ölelve nyujt Corvin agg várának hű kezét: — *Széchenyié* mind ez emlékezet!

Kell, hogy népünk megértse az eszmeirányt, a lángész productumait s az akarat nemes intentióját; s hogy fel lett találva általa nemzettestünk minden nyílt és lappangó sebe, hogy rámutatott nyíltan a fekélyre, mely pokoli undokságával megfertőztetni készült államtestünk egész organismusát: — nem atkozuk érte őt, mint a *lybiai* néptörzs a napot, mert

ez oly sok rút dolgot tesz láthatóvá, -- de *szóbot* emelünk neki!

A „*Széchenyi-irány*“ legyen hát jelszava azoknak kiknek a közélet alakításához szavuk van! A „*Széchenyi-irány*“, mely egy az ország anyagi viszonyainak, a közgazdasági érdekek ápolásának, a társadalmi jólétnek, az ipari virágzásnak reform-rendszerével!

És mert *Széchenyié* az érdem, hogy felébreszté e nemzetben annak öntudatát, hogy ő *mi*, csakhogy megtanuljon *azzá* lenni, a minek *lennie* kell: erős meggyőződése, hogy nemzetünk követni fogja ez irányt, mert egy *Széchenyinek* nem volt szabad *hiába* születnie!

E nagy célt teljesen keresztül vinni csak a *jövő* »*józan*« politikája képes.!!

Azon az *úton* haladunk-e valjon, mely a *jövő* sokat sóvárgott *józan politikájára* vezet: — ezt tárgyalni nem tartozik e sorok keretébe!

Országgyűlésünk új cyclusától függ: — fogja-e biztosítani hazánknak e »*józan politikáját*,« respective e nemzetnek hitelét, lételét, — avagy, *mitől Isten óvjon*, igazolni engedí czikkünk vezér sorát:

«Soha ennél *szerencsétlenebb* nemzetet, mint ez a — *magyar nemzet*!!»

A honatyák.

Ha a «*Szikszy*» és «*Arany Sas*» vendéglők, — ellátnak friss szállítmányu »*Lager Bier*«-ral és az «*Orpheum*» s a »*Neue Welt*« ismert jelességű műintézeteink új primadonnák és táncosnők felléptét hirdetik: — biztosra lehet venni, hogy kezdetét vette az országgyűlés.

Ha nem olvasta is volna senki felséges királyunk kegyelmes leiratát: — már az imént rajzolt jelekből megtudhatja mindenki, hogy Budapesten — *országgyűlés lesz* . . !

Honatyáink a szélrózsa minden irányából jönnek a fővárosba. — *Egyik* tele romlatlan hazafisággal, *másik* tele megromlott ambícióval . !

S te «*ujdonat új*» honatya — ki, feltesszük rólad, hogy az előbbieik közé tartozol — nem remélt hatalmas hozsannával fogsz fogadtatni a — «*régi*» honatyáktól!

Épen így fogadják, (hogy banális hasonlattal éljek) az első éves juristákat, másként a — balekokat a negyedéves juristák a — kozákok!

Te persze el vagy ragadtatva, a legmerészebb képzeletet is felülhaladó, váratlanul imposáns fogadtatás által! Hogy is ne!! Mikor férfiak, kiknek nevét a Pesti Naplóban olvasni, — s arcképét a Vasárnapi Ujságban még megnézni is csak a legnagyobb hódolat, — s tisztelettel merészléd: — most húsostul, bő-

röstül *feléd* jönnek, s mint régi ismerősnek nyujtják oda baráti jobbjukat; — *magas állásu* hivatalnokok tudósok, állam férfiak, kikkel szemben ijedtedben nem találsz hamarjában eléggé megfelelő magas cimezést — most, mintha legjobb barátjuk volnál — *stande pede* «*perlu*»-nak szállítanak téged, az Isten háta megettí Domszög nevü szerény falucska még szerényebb kis birtokosát!!

Csoda-e, ha el vagy ragadtatva, vagy magyarárn mondva: — meg vagy fogva!

Kezdetét veszi rajtad a változás. A pazar fényvel díszített «club» helyiség, hol még *livrées* szolgál is több van, mint egész kerületben az — ur, — elfelejtetik veled azt a szegényes, kis — casinót, hol még, csak a minapában is oly szép egyetértésben döntöttétek el kántor urammal együtt a — világ sorsát; — a pesti magas diszes házak, a párját ritkító fényes uri paloták, s monumentalis épületek — elfelejtetik veled kicsinke falucskád szalmafedeles viskóit; — — majd a közeledben, kulisza-titkokért leskelődző, s mephistói redőkbe burkolt «államférfit» arcok — elfelejtetik veled a derék, jó biró uramnak egyszerüen őszinte, becsületes arcát; — — s sőt a folytonos «*nagyságos urazás*» még azt is elfelejtetik veled, hogy a János gazda — a ki pedig, *tenszavaid* szerint, mindenkinek megadja azt, a mi dukál — még nem régen csak — «*ténsur*»-nak titulált . .!!

E mindenféle sok elfelejtés mellett aztán szép lassacskán elkezdesz feledkezni — magadról is!

A hozzád közel harminc-negyven év óta hűséges magyar-ruha viselet kezd «ostoba viselet»-nek feltűnni előtted, és az öt év óta, örömben búban egyformán jó pörge magyar kalapot felváltja a — gavalléros

cylinder! Aztán a gyalogjárás is kezd kényelmetlen lenni; — nagyon természetes tehát, hogy «rendes fiákert» tartasz, (hiszen talán jól fog fizetni a — buza!) s az efféle kényelmes dolgokra való folytonos gondoskodás mellett, világos, hogy — szépen kicirkalmazott — *programm beszéded*, melyet még csak nem régen pompásan betanultál a tükör előtt, — most már a világért sem jutna eszedbe, annál kevésbbé persze azért, hogy azt megtartsad; s mindezekhez hozzá a mi kétségkívül a legbosszantóbb — maga az *országgyűlés is*, hová eleintén már *csak* a tisztesség kedvéért is el-járogattál — kezd rettentően unalmas lenni; — s így mi sem természetesebb, mint hogy bizony nem sokat törődöl vele; hiszen a clubban sokkal pompásabban eltelik az idő, mert ott vagy pikáns híreket hallhatsz, vagy — elfoghatod a — *pagátot!*

S ily érdekesítő situatio közepette csak *nem* kívánhatja valaki, hogy az — országgyűlésre menj ! ?

Az összes bajok között, melyek társadalmunkat aláássák, — írja egy ismert nevű, derék publicistánk — nincs egyetlen egy is, a melyről oly szükséges volna beszélni, mint erről. Hány derék, jómódú, boldog magyar családot tett tönkre ez az országgyűlési nyavalya? Él valahol Békésben, vagy Nógrádban egy derék becsületes ember; elvégezte, már úgy a hogy, a maga «négy deák-oskoláját,» s azután hazament, mert belátta, hogy a tudományt nem az ő számára találták fel. Otthon átvett egy kis gazdaságot, mely éppen elég arra, hogy az ember kényelmesen megélhessen utána, s egyszer egy esztendőben, — ha *jó* az esztendő, — két három ropogós ezrest kapjon a kezébe. Fájdalom, nem minden esztendő jó ám. S

eszébe jut aztán valami nagyralátó mamának, vagy feleségnek, hogy az ártatlan jó embert elevenen — képviselővé tegye!

És lesz is belőle — képviselő, de abból a fajtából, melyről e sorok írnak hű dythirambot. Abból a fajtából, mely úgy vélekedik, mint — *Thackeraynek* az a nemes embere, a ki azt mondta, hogy csak két igazi mulatság van az életben; — az első mulatság: *nyerni* a játékban; a második mulatság pedig: *vesszeni* a játékban!

Ott maradsz tehát szépen a clubban egy nagy compánia honatyáival együtt: pagátot fogni . . !

— — És így történik aztán, hogy a *legéletbevágóbb* kérdések tárgyalásánál, a magyar nemzet 447 képviselője közül — sokszor *háromszáz s egynéhány* képviselő hiányzik!!

. . . . És ez *nem* novella, mit irunk; és ez *nem* képzelődés, mit rajzolunk!

Süket az, ki nem hallotta, vak az, ki nem olvasta volna, hogy képviselőházunk terme — ha csak botrányra, s scandalumra nincs kilátás, — a legfontosabb ülések alatt, tátong az — ürességtől! Ennek bizonyítására nem is kell messzire mennünk; csak vegyük elő országgyűlésünk naplóját s látni fogjuk hitelesen kimutatva, hogy a legvitalisabb érdekű országos ügyek elintézésénél — *Magyarországnak* közel *háromszáz egynéhány kerületét* az üresen álló hitvány tölgyfa-pad képviselte . . !

Pedig, — legalább a mi tudtunkkal — az országház padjait nem *cifraság* gyanánt csinálták, s a képviselőket *nem* pagátot fogni küldték fel Budapestre.

Ez a helyzet *tarthatatlan!* A politicalai s a tár-

sadalmi *morál* egyaránt követeli, hogy mindez gyökeresen megváltozzék!

S ha a képviselő urak *önmaguktól* nem jönnek kötelességük teljesítésének tudatára: — úgy *törvényt* kell hozni, mely *kényszerítse* erre őket! A némileg erre vonatkozó rendszabály édes keveset ér!

Alkalmazzuk *őseink* törvényeit! Jó volt az annak idejében, s jónak bizonyulna az ma is!

Ott van például II. Ulászló 3-dik rendeletének 3-ik §-a, mely nyíltan parancsolja, hogy az országgyűlésre nem menő országlakók 800 — illetőleg 400 arany forintokat tevő száz márkák fizetésével büntetessék.

Kimondja e parancsot újra az 1518: 18-ik törvénycikk, s hivatkozik rá azonkívül az 1635: 79-dik törvénycikk, mely rendeli egyuttal, hogy e büntetés az elmaradottakon azonnal végrehajtassék, hogy »ekként a többiek, a kitűzött időre csálhatlanul leendő megjelenésre szorittassanak!«

Ugyanigy intézkedik végül az 1662: 53-ik törvénycikk is, mely a »közjó tekintetéből és az országgyűlési tárgyalásoknak a haza jóléte s megmaradása végett annál szerencsésebben leendő elintézése miatt« azt is rendeli, hogy »kik az országgyűléstől makacsul távol lennének — azok tetteleg kétszeresen marasztottak legyenek!«

Hanem addig is, míg előbb-utóbb az el nem kerülhető keserű szükség létre fog hozni efféle törvényt — kötelessége a szavazó polgárságnak, különösen felhívni képviselőink *kötelesség érzetét*!

A nép elvárhatja képviselőitől a politicalai és társadalmi morál nevében, hogy tudni fogják, miszerint velük szemben *két alternatíva* lehet!

Ugyanis: *vagy* képesek, s akarják is teljesíteni kötelességüket, *vagy* nem!?

Ha *igen*: — ugy méltók a polcra mire népünk bizalma helyezé; — ha pedig *nem*: — — ugy szedjék fel sátorfájukat s ne merészeljék egy percig sem sértegetni a nemzetnek eddig is már méltán felháborodott közérzetét!!

A megyei kormányzat.

Mióta «*dzsia*»-nak lett jellemezve hazánk közigazgatása: — dicsérettel kell megjegyeznünk nemzetünkről, hogy hivatottak, s nem hivatottak egyaránt iparkodnak szóval-tettel «*európai*» vá tenni azt!

A zászló ki lett göngyölve. A *dob* pergett a hírlapokban, s az országház — *folyosóján*. Már talpon volt a hadsereg is, csak a hadvezér hiányzott! Zászló és zászlótartó *több* lett mint a *Nylus* kiáradása után termő kalászosokban a mag; — szóval készült a harc, a «*Közigazgatás reformjára*»-ért...!

S még az is, ki az államkormányzati és az államigazgatási ügyek ismeretében *theoretice* épen úgy, mint *praktice* annyira járatlan, mint a chinai törvényben a: «*Ta-Tsing-Len-Lee*»-ben: — még az is fennen hirdeté, hogy ez a *mostani* önkormányzati organismus helyébe miféle *ujdonatúj* épület volna állítandó?!

S különösen mai nap épen ezen kérdés *praedominálja* a közvéleményt. A kérdés annyira *sürgős* jelleggel lett felruházva, hogy kormány-elnökünk is elérkezettnek látta az időt, elméleti és gyakorlati szakférfiak tanácsát kikérni a közigazgatás reformálni szándékozott ágait illetőleg. S az eredmény: hogy az a bizonyos zászló úgy látni még mindig hiába lett kigöngyölve és a *dob* is hiába pereg.

Addig is hát, mig ez az «*ujdonatúj*» épület elkészül, bizony-bizony nem ártana egy cseppet sem,

ha — ott, a hol szükséges — megpróbálnánk kijavítani *jelenlegi* fészkünket, azon egyszerű, de nyomós indokból, mert — *benne* lakunk.

A jelen sorokban a törvényhatóságok *első* tisztviselői állásában és a közigazgatási bizottság szervezetében észlelt hiányokra vonatkozólag mondjuk el röviden igénytelen nézeteinket.

Egy rég elfeledett könyv: (*A magyar és hazája régen.*) Irta Perger János 1830) igen érdekesen ismer-teti, mily fénytől, mily nymbustól voltak környezve egykor a magyar — *főispánok*. Hatalomban, tekintélyben, dicsőségben felért állásuk egy kis — *király-sággal*. Közjogunk nem ok nélkül adott nekik elsőbbséget még a főrendek házában is. Erős képzelődési tehetség kíváncsatnék, összehasonlítani a mai főispánokat, (nem a személyt, de az állást értjük) a rég-, vagy a közelmúlt idők főispánaival. S mégis azok a «*hatalmas*» főispánok, kik egy régebb író szerint «nagyobb urak valának a törökbasáknál,» — nem voltak kivéve a — *felelősség alól!*

Idézhetjük állításunk igazolására a többi közt az 1536. t. cikket, mely szerint ha valamely főispán *ellen* valamely megye nemesi közönsége által bizonyos igazi panasz jelentetnék a királyi felséghez, méltóztassék attól hivatalát azonnal elvenni és helyébe a királyi Felségnek a megye által ajánlottat tenni.» Hasonló irányban rendelkezik az 1548: 66. t. cikk is, mely szerint: «azon megyei ispányok, kik hivatalaikban rosszul járnak el, vagy azokban hatalmaskodásokat követnek el, az egész megyének könyörgésére, a dolog valóságának korábbi kitudása mellett, hivatalok elvételük, s helyükbe más tételük, egyszermind a hatalmaskodó méltókép büntetessék.»

S mindezekkel szemben, míg a *minister* épen úgy, mint az állami közigazgatás minden közege, a rendőri, a pénzügyi, a törvényhatósági, a községi igazgatás közegei *törvény* által vannak *felelősség* alá vetve: addig a jelenlegi *főispánok* felelősségének részletes szabályozására törvényhozásunk mindekkoráig nem talált sem időt, sem alkalmat.

A *köztörvényhatóságok* rendezéséről szóló 1870: 42. t. c. 56. §-a és a főváros rendezéséről szóló 1872: 36. t. cikknek 72-ik §-a csak arról intézkedik, hogy a főispán által végrehajtott *ministeri* rendeletek ha a törvényhatóság sérelmesnek találná, a *kormány ellenében* a képviselő háznál kereshet orvoslást.

Mind e törvényben hasztalan keresnők a *főispánok felelősségének részletes* szabályozását, annál kevésbé pedig, hogy a felelősségre vonás melyik *bíró-ság* előtt, s mily eljárás mellett történnék?! Lehetne ugyan felhozni, hogy a közigazgatási bizottságról szóló 1876: 6. t. c. IV. fejezetében, mely a közigazgatási bizottság *tagjainak* felelősségét és ezek elleni fegyelmi eljárást érinti, — a *főispán* is, mint nevezett bizottság elnöke, bele volna értendő. De e törvény egyszeri átolvasása meggyőz azon fentemlített tény igazságáról, hogy a — főispánok felelőssége nálunk alkotmányos fogalmak szerint való részletes szabályozásra mindeig ideig nem talált.

A főispáni állásnál fontosabb azonban, a megyei kormányzatot illetőleg az — *alispáni* állás, mely állásban összpontosított túlságos nagy feladatkör képezi egyik okát, megyei adminisztrációnk nehézkességének.

Ki neismerné a járművek egyik legfurcsább példányát: az — *omnibust*...!? A szélesség, a hosszúság

ság, s a bőség itt nem a kényelem kedvéért van alkalmazva, de azért, hogy minél *többen* bele férjenek. Van is benne aztán nem- és rangkülönbség nélkül boldog, boldogtalan, kiknek különbnél különb tervei szerint kell aztán a szegény *omnibus*nak alkalmazkodnia. Csoda-e, ha az *omnibus* csak biceg, dőcög, de — *haladni* nem tud... ?!

A hasonlat aligha sántikál, ha *alispánainkat* a megyék — *omnibus*ának nevezzük. — Nincs az államigazgatásnak köre, melyre nézve alkotmányos decenniumunk törvényei száz és százféle teendőkkel fel ne ruháznák az *alispánt*. Azok a temérdek §-ok, melyek *alispánjaink* kötelességeit szabályozzák, oly különálló, s temérdek viszonyra és teendőre kiágazó egésznek képeznek, melyeket közigazgatásunk szabályos menetének nyilvános kára nélkül, *ugyanazon* egy hivatal keretébe szorítani majdnem a lehetetlenséggel határos.

És habár midőn a közigazgatási bizottság intézményét az 1876: VI. t. c. által megalkották, a ministeri tervezet indokolása közt azon önbeismerés volt olvasható, hogy közigazgatási gépezetünk legnagyobb nyavalyája a teendők *túlhalmozottságában* rejlik: mégis az ezután kelt törvényeinkben ismét csak és mindig csak *alispánjainkat* terheltük ujabbnál újabb, fontosabbnál fontosabb teendőkkel.

Az alispán olyan a megyéjének, mint a testnek a fej, mely az emberi organismus legfőbb érzékeinek székhelye. — S a vármegye e »fej«-ének igazi *Átlasz* vállakon kell nyugodni, mert *óriási* a teher, mely az alispánnak, a vármegye ez *első* tisztviselőjének osztályrészül jut.

Vezetni élénk, éber figyelemmel, erővel, ésszel s kedvvel az *összes* közigazgatást; intézkedni minden

ügyben, mi hivatásához tartozik; végrehajtani erély-
lyel, s gyorsan a megyei érdekek törvényes nyilván-
ulásának, a megyei közgyűléseknek határozatait;
örködni hűen, szigorún a megye jóhírneve, s becsülete
felett és megfelelni — sem a nagyobb hazát, sem a
kisebb hazát, az állam és a megye érdekét nem sértve —
mindazon ezerféle irányú és célú intézkedéseknek, me-
lyeket törvényeink nem csekély száma ügykörébe uta-
sit: — nem könnyű munka!

Lehetetlen, hogy a közdolgozók hivatalos elinté-
zésének e halmaza meg ne zsibbasztaná a legjobb
erőt is és ez *omnibushoz* méltó szerep le ne alacson-
nyítaná a törvényhatóság *első* tisztviselőjét! E bajon
mielőbb segíteni kell! Nem az alispánok *személye*, de
az összhangzatos, s szerves jogállami fejlődés köve-
teli ezt!

Ha szeretünk *Angliára* hivatkozni, nem fog ár-
tani — megjegyezni, hogy ott az — *ealdormanok* soha
sem váltak közigazgatási »*omnibus*«-okká!

Az *alispáni* állás tekintélye, reputációja, közbe-
csülése nem azt kívánja, hogy ő minden lében kanál
legyen, hanem hogy — éppen azért mert a *főispánok*
a jelenlegi intézkedések szerint egyáltalán nem nevez-
hetők az *önkormányzati* érdekek őrének: — tegyük
azzá *névleg* és *tényleg* az alispánokat.

S ha áll az, hogy a közigazgatás helyes és gyors
kezelése oly tényező az államéletben, melytől nagy
mértékben függ a nemzeti jólét és a haladás; — s ha
áll az, hogy miként a jogszolgáltatásnak, úgy a *köz-
igazgatásnak* *első* kelléke, hogy az e téren felmerülő
fontos teendők *fenakadás* nélkül folyanak: — úgy *első*
sorban *első* feladatunk, tisztázni az *alispánok* össze-
készült hivatal körét és *nem* szolgálai, de csak oly te-

endőket bizni rájuk, mely méltó az *alispánhoz*, mint a ki a törvényhatóságnak nemcsak *feje*, nemcsak *kormányzója*, de sok esetben — bírása is!

A megyei kormányzat azonban leginkább a — közigazgatási bizottságokban összpontosul. E bizottságnak meghozatalával egészen új reform hozatott be közigazgatásunk keretébe. A kik a szigoruan értelmezett központosításnak hívei, ez intézményt méltó «Hosanná»-val fogadhatták, s csak legfeljebb azon sajnálkozásuknak adhattak kifejezést, hogy még mindig nem elég tág köre van e bizottságnak szemben a közgyűléssel.

A közigazgatási bizottság intézménye nálunk a municipalis önkormányzat és az állami kormányzat közt lévő ür áthidalására alkottatott meg az 1872-ik évi porosz «*Kreis-Ordnung*» után. S az ezen intézményt hazánkban meghonosító törvény célja főképp abban állott, hogy a különféle irányból s különféle érdek miatt származó közigazgatási rendeletek végrehajtásában a szükséges harmoniát *létesítse*. De e célt nézetem szerint el lehetett volna érni *más* uton, s *más* irányban is a nélkül, hogy a különben nagy figyelmet érdemlő cél miatt *politikai jogainkat* megcsorbitani, illetőleg feláldozni kényszerültünk volna!

A mi pedig az idézett törvény másik felét illeti, hogy t. i. a törvényhatósági elemek a közigazgatás közvetlen vezetésébe vonatnának bele: — határozott meggyőződése, hogy e cél sem *eddig* elérve nem lett, sem *ezentúl* elérve nem lesz!

A közigazgatási bizottság úgy van szervezve, hogy ott az állami közegek mindenben agyon majorizálhatják a törvényhatóság által választott tagokat. S e tekintetben magukat a törvényhatósági tisztvi-

selőket sem tekinthetem *teljesen* független elemeknek a főispánnak adott korlátlan kijelölési jog folytán. A törvényhatósági elemek mindezek mellett alig egyebek e bizottságban, mint a «*Riengspiel*»-eknél a — *sipláddák*, melyek akárhogyan kiabálnak, magára a Ringlspielnek *gyorsítására* mákszemnyi befolyással sem bírnak! A törvényhatóság szabadon választott biz. tagjai is ugyancsak hiába huzzák el nótájukat, mert ha az egész bizottság is helyeselné azt, — az állami közegek *felebbezésükkal* könnyen saját kényük kedvük szerint forgathatják tovább közigazgatásunk «*ringlspiel*»-jét.

Valóban *sértő* a törvényhatósági elemekre, hogy nekik *nincs* — felebbezési joguk! E jog nélkül hiába hizeleg a törvény az autonomiának az által, hogy a választott tagok egy részének jelenlétét megkívánja a bizottsági ülésekben!

A katonáknál a *fegyver* számít csak a harcban, s nem az — *uniformis*! A felebbezési jog *fegyvere* nélkül a közigazgatási bizottságok választott tagjai csunyasabb szerepet visznek az — anyám asszony katonáinál!

Megdönthetetlenül józan tehát a kívánság, hogy a közigazgatási bizottságban *első* reform az legyen, hogy adassék meg a választott tagoknak is a jog, fellebbező szavukat emehetni mind az ellen, mit eszük vagy lelkiismeretük, *törvényellenesnek*, méltánytalannak, vagy célszerűtlennek ismernek.

De nagy hibája a közigazg. bizottságnak, még a választott tagok számának *csekélyisége*, és az ezektől a felebbezési jog megtagadása mellett az is, hogy eljárásában, már csodabogaras alkotásánál fogva, rendkívül *nehézkés*, s *unpracticus*!

E kevésbé hízalgö mindkét tulajdonság onnét van, hogy a közigazgatási bizottság üléseiben előjövö tárgyakhoz a bizottsági tagok édes-keveset értenek, a mi egy cseppet sem csodálható, mert hiszen a bizottság egy tagjától sem követelhetni, hogy a *Meyer-lexiconját* ne csak odahaza könyvtárában, de az ülésen át a — *fejében* is birja! A sok mindenféle dologhoz értö *Herculest* még a mythológiában is megbámuljuk!

Innét van, hogy az *adó ügyek*, katona ügyek, tanügyek, építészeti, közlekedési, stb. ügyek mostoha ellenörzésben részesülnek! Innét van, hogy e bizottság méltó párja a «*se hus, se hal*»-féle csodaszörnyeknek, melyekkel, lehet ugyan jámbor gyerekeket ijesztgetni, (értem a bizottság elé utasított *fegyelmi* eljárást!) de *hasznára* ugyan nem válik senkinek sem!

A megyei helyes kormányzat teljesen nélkülözheti a közigazgatási bizottság intézményének *mai* szervezetét. Nem egy törvényhatóság, s köztük elsőnek, Magyarország fővárosa, kimondta már rá az anathémát. Célszerűtlen és felesleges az, s így kik igazán akarják közigazgatásunknak, s megyei kormányzatunknak *józan* reformját, azok bizonyára az elsők lesznek, kik sietni fognak megásni a sirt, hogy ez idéetlen s életre nem érdemes intézmény mielőbb eltemettessék!

A corruptio.

Közéletünk köréből — fájdalom — nem hiányozhatik! E szerény kis füzet sem felelne meg «Közéletünk köréből» címének, ha nem tartalmazna pár sort a — *corruptióról*.

Közéletünk körében kezdik felejteni, hogy csak erős, egészséges *nemzeti* ösztön és mocsoktalan *charakter* tehet csak államot szilárddá, *tartóssá*, s döntheti meg az ismert német állambölcs agyafűrt okoskodását, hogy kevés állam maradna fenn tovább ezer évnél. Az erős, egészséges *nemzeti* ösztön harcra kész kardja, s a tiszta karakter oltalomra álló paizsa *többet* ér a védő várak ezreinél és a támadó szuronyok millióinál . . !

Ország, melynek földjén ez ösztön vert gyökeret; — s *nemzet*, mely fiainak karakterében nem tűr szennyet: — megérdemli, hogy életfája benyuljon messze a jövőendő évezredek talajába és dicsérettel, és tisztelettel említse fel nevét az igazságos história!

Ez axioma mindig állt, s mindenkor állni fog! De még inkább áll ez azon *országról*, mely *kicsiny*, s azon *nemzetről*, mely árva.

— Ilyen *kicsiny* ország, ilyen *árva* nemzet: — ez a Magyarország; ez a magyar nemzet!

És erről a néhány ezer négyszög mérföldnyi területről, melyet a Kárpátnak bérce, s az Adriának vize övez, — és erről a tíz milliónál csak néhánynyal

több népről, mely szent István birodalmát lakja, — a századok óta folyton-folyvást ért csapás után, már réges-régen nem írna semmit sem fel Klio, — ha *nemzeti* ösztön, s tiszta karakter nem lett volna eddig vele született tulajdonsága a — *magyarnak!*

Ez az, mi nem engedé elhigítani a haza üdvére gondolkodó agyvelőt; — mi nem engedé megromlani az üterekben a vért, s a csontokban a velőt!

Ez az, minek — ha *mindenünk* elveszett is; ha *meddő* marad a föld, s *gyümölcstelen* a fa; — ha benuulttá lesz az ipar, s pangóvá a kereskedés; — ha bizonytalaná válik a tőke, s tartóssá a köznyomor: — nem szabad elvesznie *soha!* — Soha!

Mindenünk *deficitben* lehet! Csak ösztönünk nemzetiségünkben, s a tisztaság karakterünkben *nem!* És fájdalom, hogy épen erről írvák e sorok.

De hogyan?! — Hát ennek, a jellemében mindig páratlanul tisztán álló, — s nemzeti önértetéről tradicionálisan híres *magyar* népnek, *nemzeti* ösztönről, s karakterről kellene prédikálni . ? !

Hogyan?! Hát elsatnyult volna már az erő, s elhamvadt volna már a hév, mi össznemzetté forrasztá egybe Árpád népét, s sértve volna talán e honnak fiai közt a *charakter*, mely eddig *hozzáférhetlen* vala, miként a görögök templomában az «Abaton!»

Nem én felelek rá. A bünyenyítő bíróság tárgyalásai adják rá a választ. A múlt évben váratlanul felburjánzott *corruptio* oly ijesztő gyorsan tárta ki polypkarjait nemzetünknel, hogy már-már közel állott jó hirnevünk a megfertőztetéshez. A múlt évnek alig volt hónapja, mely ne jelzett volna sikkasztásokat, ne szólt volna aljas visszaélésekről, s ne beszélt volna *közpénzek* rút elrablásáról. — Mintha csak az indiai

Kohimir kő volna birtokunkban, mely birtokosára mindig szerencsétlenséget hozott.

S mert a jelen a *jövő* csiráját hordja magában: — a hazaért méltán aggodó szív méltán szorult össze e kegyetlen hírek hallatánál. Szünet pedig nem állott be.

Miként *Indiában a bananfának* csak egy ága elégséges, hogy megfogamzva, idővel egy egész erdőt alkosson: — úgy terjedt nálunk ijesztő gyorsan a lelketlen *corruptio*!, mely készen állt meggyalázni a magyarság jó hírnevét, s becsületét, s mely megbélyegezni készült a nemzet *jelenét*, hogy meglegyen sértve a nemzet *jövője*! — A *hajó* pedig, ha egyszer megsérült, a legnyugodtabb vízben is elvész menthetetlenül. S mi lesz e népből, e nemzetből, kinek széles kerek e világon nincs senkije, ki kenyerét megossza vele, ha éhezik: — enyhítő italt adjon, ha szomjazik, s bánatát megértse, ha résztvevő keblekre van szüksége?! Mi lesz e népből, e nemzetből, ha elszegényedve, izzadva a mindennapiért, tengődve koldusként, — még *becsületét*, s *becsületét* is elrabolják tőle?!

Nincs kinosabb, mint becsületét vesztett országban élni, — mely *szülőföldünk*, s jellemükben piszkos embereket türni, kik saját — *véréink*! Kinos látni azt az eszeveszett bitang törekvést, lesülyedni az embertelenek pímasz hadához *férfiaknak*, kiket magas piedestálra helyezett a közvélemény, hogy *Vesta* papnőiként örködnének a társadalom erény-oltára felett!

Az utálatos nagyzás, az erkölcstelen pénzsomj, mely egyedül tette tönkre Ciceróként *Spártát* is, — fogta el öldöklő méregként sok *honfitársunk* könnyelmű szívét. — A haza, a család, a becsület, az erény ostoba fogalmakká lőnek e jellemtelenek előtt, kik feledve azt, hogy minden vonás, mit galád tettük

arcukra fest, — e hazának, saját hazájuknak becsületét piszkítja be, — nem áttallottak mások keserves izzadásának béréből élni és kéjelegni.

Hát hazugság volna már, mit az *avignoni bölc*s a sirjára iratott — és nem volna igaz többé, hogy: «Inkább ezerszer *becsülettel* meghalni, mint becsület nélkül élni»?! Nem úgy! nem! Fel kell ébrednie társadalmunknak, s meg kell jegyeznie, hogy még az érc is annál tartósabb, minél több *nemesebb* elemet foglal magában. Áll ez a népről, áll ez az államról; áll ez édes hazánkról.

Ám pusztuljon hát a gaz! Ám mentsük meg társadalmunk épségét, s vágjuk ki a genyedt részt kérlelhetlenül! De legyen ez orvoslás erős, biztos, s egyszer s mindenkorra ható, mert e fekély, ha egyszer beékeli magát társadalmunk testébe, olyan lesz, mint a szikla, mely tengermélyében növe, idővel egész szigetté válik,

Mi *becsületes* Magyarországot, *becsületes* magyar népet akarunk! Becsületeset, jellemeset! Olyant, melynek népe, ha szerény is, ha szegény is, — de karakterével nem cserél az európai népcsaládok egy tagjával sem.

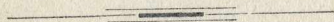
Mi nekünk *nem* kellene az «iparlovagok;» — de kell, hogy fenmaradjon sérthetetlenül magyar néptünk hagyományos tiszta karaktere.

Ez legyen hát *programja* azoknak, kiknek közéletünk alakításához szavuk van, mert csak így érhetjük el, hogy közéletünk azzá lehessen, amivé nemzetünk érdekében — lennie kell!

TARTALOM.

	Lap.
<i>A képviselőválasztások előtt</i>	1.
<i>Népünkéről népünkhöz</i>	9.
<i>A közigazgatási bíróság</i>	13.
<i>Községeink önkormányzata</i>	21.
<i>A társadalmi jólét alappfeltételei</i>	27.
<i>A magyar sajtó érdekében</i>	37.
<i>Küzdelem a létért</i>	41.
<i>A Széchenyi irány</i>	49.
<i>A honatyák</i>	57.
<i>A megyei kormányzat</i>	63.
<i>A corruptio</i>	71.

Sajtó alatt:

AZ ÁLLAMHÁZTARTÁSTAN

vagy a

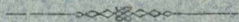
PÉNZÜGYI TUDOMÁNY.

— Tekintettel hazánkra. —

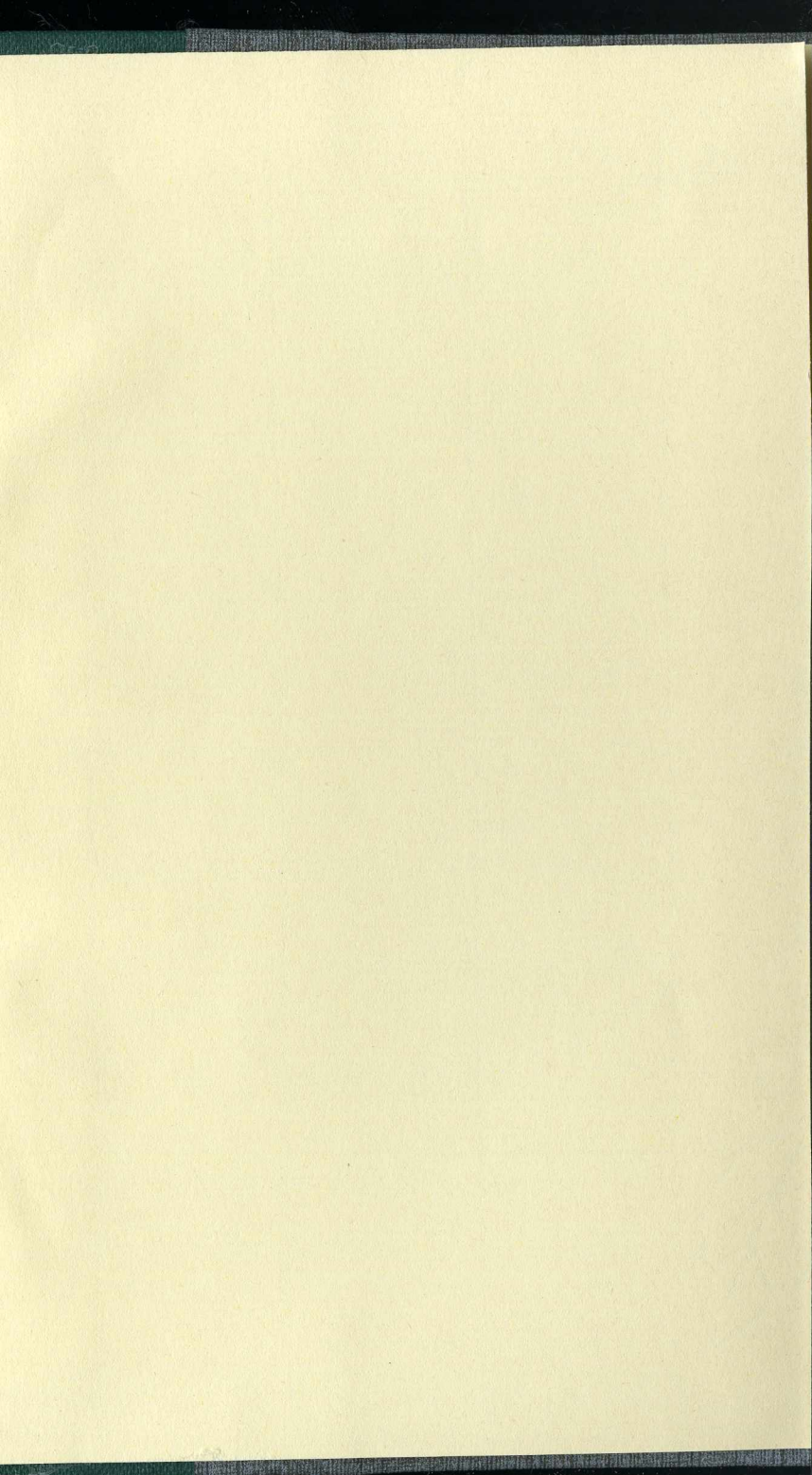
írta

Dr. FENYVESSY FERENC.

E kézikönyv a Németországban közkedveltségnek örvendő tudományos katechismusok mintájára tárgyalja az *államkiadások*, s azok fedezésének elveit, az *állambevételek* egyes nemeit, — ismerteti az *adók* elméletét, rendszerét; — az *államhitel* — s az *államadósságok*, s *államkölcsönök* alakzatait és ezek *törlesztési* módjait, mindenütt különös tekintettel hazánkra.


~~~~~  
Ára 40 kr.  
~~~~~

Stoffau
2005.

2012

